ĢENERĀLADVOKĀTA PAOLO MENGOCI [*PAOLO MENGOZZI*] SECINĀJUMI,

sniegti 2011. gada 17. februārī[1]

1. *Elf Aquitaine SA* (turpmāk tekstā — "*Elf Aquitaine*" vai "apelācijas sūdzības iesniedzējs") iesniegtā apelācijas sūdzība, kas ir šīs tiesvedības priekšmets, ir vērsta pret spriedumu, ar kuru Pirmās instances tiesa noraidīja *Elf Aquitaine* iesniegto lūgumu atcelt 2005. gada 19. janvāra lēmumu[2] (turpmāk tekstā — "Lēmums"), kurā Komisija konstatēja, ka zināms skaits uzņēmumu, tostarp uzņēmums, kuru veido apelācijas sūdzības iesniedzējs un tā meitasuzņēmums *Arkema SA*, agrāk *Elf Atochem SA* un tad — *Atofina SA* (turpmāk tekstā — "*Arkema*", "*Elf Atochem*" un "*Atofina*"), bija pārkāpuši EKL 81. panta 1. punkta (kas kļuva par LESD 101. pantu) un EEZ līguma 53. panta 1. punkta prasības, noslēdzot aizliegtu vienošanos par monohloretiķskābes tirgu (turpmāk tekstā — "pārsūdzētais spriedums")[3].

I — Tiesvedības priekšvēsture, pārsūdzētais spriedums, tiesvedība Tiesā un lietas dalībnieku prasījumi

2. Kā izriet no pārsūdzētā sprieduma 3. un nākamajiem punktiem, Komisijas izmeklēšana par monohloretiķskābes karteli sākās 1999. gada beigās, kad viens no uzņēmumiem, kas bija aizliegtās vienošanās dalībnieks, bija iesniedzis sūdzību. 2000. gada 14. un 15. martā Komisija veica pārbaudes uz vietas telpās, tostarp *Elf Atochem* telpās. 2004. gada 7. un 8. aprīlī tā nosūtīja paziņojumu par iebildumiem 12 sabiedrībām, kuru vidū bija arī *Elf Aquitaine* un *Atofina* (pārsūdzētā sprieduma 3.–5. punkts).

3. Lēmumā Komisija, noraidot *Elf Aquitaine* izvirzītos argumentus par pretējo, ir uzskatījusi, ka ar to, ka tam pieder 98 % *Atofina* akciju, pietiek, lai sauktu to pie atbildības par meitasuzņēmuma rīcību. Komisija ir arī uzskatījusi, — apstāklis, ka *Elf Aquitaine* nav piedalījies monohloretiķskābes ražošanā un tirdzniecī-bā, neliedz to uzskatīt par vienotu ekonomisku vienību ar grupas operatīvajām vienībām (pārsūdzētā sprieduma 9. un 12. punkts). Naudas sods, kas lēmumā piespriests [uzņēmumiem] *Elf Aquitaine* un *Arkema*, pēc

1 — Oriģinālvaloda — itāļu.

2 — C(2004) 4876, galīgā redakcija, par [EKL] 81. panta un EEZ līguma 53. panta piemērošanas procedūru. Lieta COMP/E-1/37.773 — MHĒS [monohloretiķskābe].

3 — 2009. gada 30. septembra spriedums lietā T-174/05 *Elf Aquitaine*/Komisija (Krājums, II-183. lpp.).

kopējas un solidāras atbildības principa, ir EUR 45 miljoni [Lēmuma 2. panta c) punkts un pārsūdzētā sprieduma 30. punkts].

4. 2005. gada 27. aprīlī *Elf Aquitaine* iesniedza prasību atcelt Lēmumu. Savas prasības pamatojumam tas ir norādījis deviņus galvenos pamatus, kas attiecas attiecīgi uz aizstāvības tiesību pārkāpumu, uz pamatojuma nepietiekamību, uz pamatu pretrunīgumu, uz to noteikumu pārkāpumu, kuri reglamentē mātes sabiedrības vainojamību par meitas sabiedrības izdarītajiem pārkāpumiem, uz dažādu tādu būtisku principu pārkāpumu, kuri ir neatņemama Kopienu tiesību sistēmas daļa, uz labas pārvaldības principa pārkāpumu, uz tiesiskās drošības principa pārkāpumu, uz pierādījumu sagrozīšanu un uz pilnvaru nepareizu izmantošanu. *Elf Aquitaine* ir izvirzījis arī pakārtotu pamatu, kas attiecas uz saskaņotības trūkumu Komisijas argumentācijā saistībā ar naudas sodu aprēķinu, un — pārkārtoti tam — pamatu, lai panāktu naudas soda samazināšanu līdz piemērotam apmēram. Pārsūdzētajā spriedumā Pirmās instances tiesa ir noraidījusi pamatu kopumu — gan galvenos, gan pakārtotos pamatus — un piespriedusi apelācijas sūdzības iesniedzējam atlīdzināt tiesāšanās izdevumus.

5. Ar dokumentu, kas Tiesas kancelejā iesniegts 2009. gada 15. decembrī, apelācijas sūdzības iesniedzējs ir iesniedzis apelācijas sūdzību, kas ir šīs tiesvedības priekšmets. Galvenā prasība Tiesai ir atcelt pārsūdzēto spriedumu un apmierināt pirmajā instancē iesniegtos prasījumus par Lēmuma 1. panta d) punkta, 2. panta c) punkta, 3., 4. un 9. panta atcelšanu. Pakārtoti — tas lūdz Tiesu atcelt vai samazināt, pamatojoties uz LESD 261. pantu, naudas sodu EUR 45 miljonu apmērā, kas kopīgi un solidāri piespriests [uzņēmumiem] *Arkema* un *Elf Aquitaine*, pamatojoties uz Lēmuma 2. panta c) punktu. Katrā ziņā noslēgumā tas lūdz piespriest Komisijai atlīdzināt tiesāšanās izdevumus. Komisija lūdz Tiesu noraidīt apelācijas sūdzību un piespriest apelācijas sūdzības iesniedzējam atlīdzināt tiesāšanās izdevumus.

6. Lietas dalībnieku pārstāvji tika uzklausīti 2010. gada 25. novembra tiesas sēdē.

II — Analīze

A — *Par apelācijas sūdzību*

7. Savas apelācijas sūdzības pamatojumam *Elf Aquitaine* izvirza sešus pamatus — pirmos piecus kā galvenos un sesto kā pakārtotu.

1) Par apelācijas sūdzības pirmo pamatu

8. Savā pirmajā apelācijas sūdzības pamatā apelācijas sūdzības iesniedzējs kritizē Pirmās instances tiesu, ka tā nav ņēmusi vērā to naudas sodu krimināltiesisko raksturu, kas piespriesti, piemērojot LESD 101. pantu. Minētā rakstura dēļ Pirmās instances tiesai vajadzējis pilnībā piemērot krimināltatbildības un sodu individuālas attiecināmības principus un nevainīguma prezumpcijas principu, kas noteikti 6. panta 1. un 2. punktā Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijā (turpmāk tekstā — "ECPAK") [4]. Taču Pirmās instances tiesa esot kļūdaini piemērojusi minētos principus tikai vienībai, kurai nav juridiskās personības — uzņēmumam *Atofina/Elf Aquitaine* —, un nevis sabiedrībām, kuras, pēc tās uzskatiem, veidoja minēto uzņēmumu un bija vienīgie tiesību subjekti. Konkrētajā gadījumā minētās pieejas dēļ Pirmās instances tiesa esot bijusi spiesta, no vienas puses, liegt apelācijas sūdzības iesniedzējam nevainīguma prezumpcijas sniegtās priekšrocības, nenorādot uz to iepriekšējā izmeklēšanā, un, no otras puses, izslēgt to no krimināltatbildības un sodu individuālas attiecināmības principu piemērošanas, noraidot elementus, ko uzņēmums iesniedzis, lai pierādītu, ka nav piedalījies pārkāpuma izdarīšanā, kā arī to, ka tā meitasuzņēmums tirgū rīkojies pilnīgi autonomi. Ievadā Komisija norāda, ka jautājumu par to, kāda būtība ir naudas sodiem, kas piespriesti par konkurences noteikumu pārkāpumu, par ko Tiesa līdz šim ir atturējusies pieņemt konkrētu nostāju, konkrētajā gadījumā var atstāt atklātu, jo tiesības, kas izriet no minētās klasifikācijas — kā tiesības uz aizstāvību un nevainīguma prezumpcija —, tomēr ir atzītas un garantētas judikatūrā.

9. Tāpat kā Komisija, es uzskatu, ka Tiesai konkrētajā gadījumā nav konkrēti jāpieņem nostāja jautājumā par to, kāda būtība ir naudas sodiem, kas piespriesti par konkurences noteikumu pārkāpumu, kuri, atgādināšu, ir konkrēti klasificēti kā ar krimināltiesību jomu nesaistīti Regulas (EK) Nr. 1/2003 [5] 23. panta 5. punktā. Tik tiešām, savas apelācijas sūdzības pirmajā pamatā apelācijas sūdzības iesniedzējs kritizē Pirmās instances tiesu nevis par to, ka tā noliegusi minēto naudas sodu krimināltiesisko raksturu, bet gan par to, ka tā nav ievērojusi pamattiesības, kādas apelācijas sūdzības iesniedzējam ir kā juridiskai personai, kuru uzskata par atbildīgu tāda pārkāpuma izdarīšanā, kam piemēro — pēc tā uzskatiem, krimināltiesiska rakstura — sankcijas. Ja uzmanīgi paskatās, konkrētie iebildumi, ko *Elf Aquitaine* izvirzījis minētajā pamatā, lielā mērā pārklājas ar tiem, kas minēti pārējos apelācijas sūdzības pamatos un it īpaši otrajā

4 — Parakstīta Romā 1950. gada 4. novembrī.

5 — Padomes 2002. gada 16. decembra Regula (EK) Nr. 1/2003 par to konkurences noteikumu īstenošanu, kas noteikti Līguma 81. un 82. pantā (OV 2003, L 1, 1. lpp.). Kā zināms, pamatojoties uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūru, pat ja kāda sankcija kādas līgumslēdzējas valsts tiesību sistēmā tiek klasificēta kā ar krimināltiesību jomu nesaistīta, ir iespējams, ka minētā sankcija tomēr tiek atzīta par krimināltiesiska rakstura sankciju ECPAK noteikumu piemērošanas dēļ (skat. ECT 1976. gada 8. jūnija spriedumu lietā *Engel* u.c., A sērija, Nr. 22). Neveicot dziļāku analīzi, vēlos norādīt, ka, ņemot vērā minēto judikatūru, šķiet neiespējami, ka sankcijas, kas piespriestas, pamatojoties uz Regulu (EK) Nr. 1/2003, var nebūt krimināltiesiska rakstura sankcijas saskaņā ar Konvenciju.

pamatā, kurā tiek norādīts uz tiesību uz aizstāvību pārkāpumu, ko Pirmās instances tiesa esot pieļāvusi, liedzot apelācijas sūdzības iesniedzējam tiesības iesaistīties iepriekšējā izmeklēšanā, un piektajā pamatā, kurā ir atsauce uz krimināllatbildības un sodu individuālas attiecināmības principa un nevainīguma prezumpcijas principa pārkāpumu, kas izriet no prezumpcijas faktiski neatspēkojamā rakstura, uz ko pamatojās Komisija, lai noteiktu *Elf Aquitaine* atbildību par *Atofina* rīcību. No tā izriet, ka apelācijas sūdzības pirmajam pamatam nav reālas autonomijas, ja nu vienīgi attiecībā uz apgalvojumu, ka Pirmās instances tiesa ir nepareizi piemērojusi apelācijas sūdzības iesniedzēja minētās pamattiesības uzņēmumam, ko veido *Elf Aquitaine* un tā meitasuzņēmums, un nevis vienīgi apelācijas sūdzības iesniedzējam. Arī minētā apgalvojuma mērķis, kā labāk redzēsim turpmāk, tomēr ir pārliecināt par minēto tiesību būtisku pārkāpumu, un tas ir atkārtots vairākās apelācijas sūdzības daļās.

10. Pamatojoties uz minētajiem apsvērumiem, es uzskatu, ka pirmais apelācijas sūdzības pamats nav jāizskata nošķirti no, konkrēti, otrā un piektā pamata. Iebildumi, kas izvirzīti abos minētajos pamatos, tiks izskatīti, pieņemot kā pareizu pamatpremisu, uz kuru pamatojas apelācijas sūdzības iesniedzējs, respektīvi, ka sankcijām par Savienības noteikumu konkurences jomā pārkāpumu ir krimināltiesisks raksturs.

2) Par otro apelācijas sūdzības pamatu, kas attiecas uz apelācijas sūdzības iesniedzēja tiesību uz aizstāvību pārkāpumu

11. Apelācijas sūdzības otrajā pamatā *Elf Aquitaine* kritizē Pirmās instances tiesu par savu tiesību uz aizstāvību pārkāpumu, kas radies, kļūdaini interpretējot taisnīguma principu un vienlīdzības principu. Minētajam pamatam ir divas daļas.

a) Par pirmo daļu

12. Apelācijas sūdzības iesniedzējs vispirms kritizē Pirmās instances tiesu, ka tā nav nodrošinājusi tā aizstāvības tiesību aizsardzību jau iepriekšējās izmeklēšanas posmā, pirms paziņojuma par iebildumiem nosūtīšanas. Minētajā administratīvā procesa posmā Komisija ne tikai nav uzklausījusi apelācijas sūdzības iesniedzēju, bet apelācijas sūdzības iesniedzējam arī nav paziņots par aizdomām attiecībā uz to. Konkrētajā gadījumā, pēc apelācijas sūdzības iesniedzēja uzskatiem, minētās prasības attiecībā uz apelācijas sūdzības iesniedzēju bija jāievēro vēl jo vairāk tāpēc, ka tas pats nebija piedalījies pārkāpuma izdarīšanā un nezināja par tā esamību. Turklāt novēlotā informācija (paziņojuma par iebildumiem stadijā) par izmeklēšanu attiecībā uz apelācijas sūdzības iesniedzēju neesot tam ļāvusi veikt vajadzīgos pasākumus, lai lietderīgi sagatavotu savu aizstāvību, it īpaši attiecībā uz iespējamu tiešu pierādījumu saglabāšanu, lai pierādītu tā meitasuzņēmuma autonomiju tirgū. Ierobežot tiesību uz aizstāvību īstenošanu, attiecinot to tikai uz posmu pēc paziņojuma par iebildumiem nosūtīšanas, būtu

pretrunā to sankciju krimināltiesiskajam raksturam, kas piespriestas, piemērojot LESD 101. pantu. Replikas rakstā apelācijas sūdzības iesniedzējs savu argumentāciju it īpaši pamato ar Komisijas dokumentu "Best Practices on the Conduct of Proceedings concerning Articles 101 e 102 TFEU", kas publicēts 2010. gada janvārī (turpmāk tekstā — "*Best Practices*").

13. Izskatot minēto iebildumu, vispirms jānosaka, vai un kādās robežās, lai ievērotu tādu uzņēmumu tiesības uz aizstāvību, kuri iesaistīti procesā par konkurences noteikumu pārkāpumu, Komisijai jau iepriekšējās izmeklēšanas uzsākšanas stadijā, un tātad pirms paziņojuma par iebildumiem nosūtīšanas, jāpaziņo minētajiem uzņēmumiem par aizdomām attiecībā uz tiem.

14. Šajā ziņā es atgādinu, ka saskaņā ar pastāvīgo judikatūru tiesības uz aizstāvību jebkurā procesā, kas var beigties ar sankciju piemērošanu, it īpaši ar naudas sodu vai periodisku soda maksājumu piespriešanu, kā paredzēts Regulā (EK) Nr. 1/2003, ir pamattiesības, kuras veido neatņemamu daļu vispārīgajos tiesību principos, kuru ievērošanu garantē Kopienu tiesa [6]. Jāatceras arī tas, ka administratīvais process saskaņā ar Regulu (EK) Nr. 1/2003, kas norisinās Komisijā, ir sadalīts divos nošķirtos un secīgos posmos, no kuriem katrs atbilst savai iekšējai loģikai. Pirmais posms, kurš ilgst līdz paziņojuma par iebildumiem nosūtīšanas brīdim, sākas dienā, kad Komisija, īstenojot pilnvaras, kas tai piešķirtas ar Regulu (EK) Nr. 1/2003 iepriekšējās izmeklēšanas veikšanā, veic pasākumus, kuri liecina par vainošanu pārkāpumā un kuriem ir nozīmīga ietekme uz aizdomās turēto uzņēmumu stāvokli. Minētajam posmam ir jāļauj Komisijai pēc izmeklēšanas darbības veikšanas pieņemt nostāju par procesa turpināšanu. Otrais posms ilgst no paziņojuma par iebildumiem dienas līdz galīgā lēmuma pieņemšanai. Šim posmam jāļauj Komisijai pieņemt galīgo nolēmumu par apstrīdēto pārkāpumu [7]. Tikai šī otrā posma sākumā attiecīgajam uzņēmumam ar paziņojumu par iebildumiem dara zināmus visus būtiskos elementus, uz kuriem pamatojas Komisija, un tas iegūst tiesības piekļūt lietas materiāliem [8]. Kā precizējusi Tiesa spriedumā lietā *Dalmine*, tikai pēc paziņojuma par iebildumiem nosūtīšanas attiecīgais uzņēmums var *pilnībā* atsaukties uz savām tiesībām uz aizstāvību [9], un tieši paziņojuma par iebildumiem nosūtīšana, no vienas puses, un piekļuve lietas materiāliem, no otras

6 — Šajā ziņā skat. Tiesas 2004. gada 7. janvāra spriedumu apvienotajās lietās C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P un C-219/00 P *Aalborg Portland* u.c./Komisija (*Recueil*, I-123. lpp., 64. punkts) un 2007. gada 8. februāra spriedumu lietā C-3/06 P *Groupe Danone*/Komisija (Krājums, I-1331. lpp., 68. punkts).

7 — Šajā ziņā skat. Tiesas 2002. gada 15. oktobra spriedumu apvienotajās lietās C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, no C-250/99 P līdz C-252/99 P un C-254/99 P *Limburgse Vinyl Maatschappij* u.c./Komisija (*Recueil*, I-8375. lpp., 181.–183. punkts) un 2006. gada 21. septembra spriedumu lietā C-105/04 P *Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied*/Komisija (Krājums, I-8725. lpp., 38. punkts).

8 — Šajā ziņā skat. spriedumus lietā *Limburgse Vinyl Maatschappij* u.c./Komisija (minēts 7. zemsvītras piezīmē, 315. un 316. punkts) un apvienotajās lietās *Aalborg Portland* u.c./Komisija (minēts 6. zemsvītras piezīmē, 66. un 67. punkts).

9 — Skat. 2007. gada 25. janvāra spriedumu lietā C-407/04 P *Dalmine*/Komisija (Krājums, I-829. lpp., 59. punkts).

puses, nodrošina tiesības uz aizstāvību un tiesības uz taisnīgu lietas izskatīšanu [10]. Tajā pašā spriedumā Tiesa tostarp ir norādījusi, ka, ja tiesības uz aizstāvību uzņēmumiem tiktu piešķirtas posmā pirms paziņojuma par iebildumiem nosūtīšanas, "Komisijas veiktās izmeklēšanas efektivitāte tiktu apdraudēta, jo uzņēmums jau pirmajā Komisijas veiktās izmeklēšanas posmā varētu identificēt informāciju, ko jau zina Komisija, un attiecīgi to informāciju, kuru vēl varētu noslēpt" [11].

15. Konkrētajā gadījumā apelācijas sūdzības iesniedzējs kritizē Pirmās instances tiesu, ka tā nav atzinusi, ka Komisijai jau no iepriekšējās izmeklēšanas posma vajadzējis to informēt par to, ka attiecībā uz apelācijas sūdzības iesniedzēju pastāv aizdomas. Tātad pienākumam, par kura neizpildi sūdzas apelācijas sūdzības iesniedzējs, ir vispārīgāks raksturs nekā atsevišķu tādu pierādījumu paziņošanai, kas savākti iepriekšējās izmeklēšanas gaitā un attiecas uz informāciju par domājamo pārkāpumu, par ko notiek izmeklēšana.

16. Tiesa vēl nav paudusi konkrētu viedokli par tāda pienākuma pastāvēšanu. Tomēr tās judikatūrā ir atrodami daži analīzei noderīgi elementi. Spriedumā lietā *Hoechst*/Komisija Tiesa ir apliecinājusi, ka ir jāizvairās no tā, ka tiesības uz aizstāvību "tiek neatgriezeniski ierobežotas pirmstiesas [iepriekšējā] izmeklēšanā, it īpaši pārbaudēs, kam var būt izšķiroša nozīme, sniedzot pierādījumus par nelikumīgām darbībām, kurās iesaistījušies uzņēmumi un par kurām tos var saukt pie atbildības" [12]. No tā, pēc Tiesas uzskatiem, izriet, ka arī tad, ja zināmas aizstāvības tiesības attiektos tikai uz procedūru, kas pamatota ar sacīkstes principu un notiek pēc paziņojuma par iebildumiem, citas tiesības — piemēram, tiesības izmantot juridisko palīdzību, un tas, ka jāievēro advokāta un klienta sarakstes konfidencialitāte [13], vai arī tiesības neliecināt pašiem pret sevi [14] — jāievēro jau kopš iepriekšējās izmeklēšanas posma. Attiecībā uz saprātīga termiņa ievērošanas principu Tiesa ir apliecinājusi, ka pārāk ilga iepriekšējā izmeklēšana var ietekmēt attiecīgo uzņēmumu aizstāvības iespējas nākotnē, it īpaši, traucējot iegūt pierādījumus, kuru mērķis ir atspēkot apgalvojumus par tādas rīcības esamību, kura var izraisīt attiecīgo uzņēmumu atbildību, un ka "šī iemesla dēļ iespējamā tiesību uz aizstāvību īstenošanas ierobežojuma pārbaude ir jāveic ne

10 — Turpat, 58. punkts.

11 — Turpat, 60. punkts. Minētais apgalvojums tomēr jāapsver saistībā ar *Dalmine* izvirzīto iebildumu; *Dalmine* sūdzējās, ka pirms paziņojuma par iebildumiem tai nebija darīts zināms fakts, ka Komisijas rīcībā ir vairāki protokoli, kas noformēti, veicot izmeklēšanu valsts kriminālprocesa ietvaros, un kuru pieņemamību saistībā ar vēlmi tos izmantot kā pierādījumus Komisijas uzsāktajā procesā *Dalmine* apstrīdēja (54., 55. un 60. punkts). Vienu analogu iebildumu, kas saistīts ar to, ka posmā pirms paziņojuma par iebildumiem nosūtīšanas netika paziņoti vairāki pierādījumi, kurus Komisija izmantoja nākamajā procesa daļā, Pirmās instances tiesa noraidīja 2008. gada 8. jūlija spriedumā lietā T-99/04 *AC-Treuhand*/Komisija (Krājums, II-1501. lpp., 49. punkts).

12 — 1989. gada 21. septembra spriedums apvienotajās lietās 46/87 un 227/88 *Hoechst*/Komisija (*Racueil*, 2859. lpp., 15. punkts). Minētais princips nesen tika atkārtoti uzsvērts spriedumā lietā *Aalborg Portland* u.c./Komisija (minēts iepriekš, 63. punkts).

13 — To atzinusi Tiesa 1982. gada 18. maija spriedumā lietā 155/79 *AM & S*/Komisija (*Recueil*, 1575. lpp.).

14 — Skat. 1989. gada 18. oktobra spriedumu lietā 374/87 *Orkem*/Komisija (*Recueil*, 3283. lpp.).

tikai par to stadiju, kurā šīs tiesības ir spēkā pilnībā, proti, otro administratīvās procedūras stadiju", "bet jāveic par visu šo procedūru, ņemot vērā visu tās ilgumu" [15].

17. Spriedumā lietā *AC-Treuhand*/Komisija, uz ko atsaucas apelācijas sūdzības iesniedzējs, Pirmās instances tiesa ir uzskatījusi, ka apsvērumi, kas izklāstīti iepriekšējā daļā, pēc analoģijas ir piemērojami izskatāmajam jautājumam. It īpaši, pēc Pirmās instances tiesas uzskatiem, lai gan "no formālā viedokļa attiecīgajam uzņēmumam nav "apsūdzētā" statusa iepriekšējās izmeklēšanas posmā, pret to uzsākto izmeklēšanu, it īpaši uz to attiecināmā izmeklēšanas pasākuma veikšanu, vispārēji no materiāltiesiskā viedokļa nevar nošķirt no aizdomu esamības un tātad no netieši izteiktas apsūdzības [..], kas pamato šādu pasākumu veikšanu" [16]. Saskaņā ar Pirmās instances tiesas viedokli no tā izriet, ka Komisijai jau no iepriekšējās izmeklēšanas posma stadijas jāsniedz attiecīgajam uzņēmumam atsevišķa informācija par izmeklēšanas priekšmetu un mērķi. Tādam secinājumam var piekrist. Tas ne tikai izriet no centrālās nozīmes, ko Tiesa ir atzinusi tiesībām uz aizstāvību procesos, kuru rezultātā var piemērot sankcijas [17]; tas ir loģisks turpinājums tam, ko pati Tiesa ir apstiprinājusi attiecībā uz vajadzību garantēt minētās tiesības jau posmā, kad tiek veikta iepriekšējā izmeklēšana konkurences noteikumu pārkāpumu jomā.

18. Kas attiecas uz minētā pienākuma apjomu, tajā pašā spriedumā Pirmās instances tiesa apgalvo, ka Komisijai "jāinformē attiecīgais uzņēmums galvenokārt par veicamās izmeklēšanas priekšmetu un mērķi jau no brīža, *kad tiek veikts pirmais pasākums attiecībā uz to*", neatkarīgi no tā, vai runa ir par informācijas pieprasījumu — neformāli (saskaņā ar Regulas Nr. 17/62 11. panta 2. punktu, tagad saskaņā ar Regulas (EK) Nr. 1/2003 18. panta 1. un 2. punktu), vai pieņemot lēmumu (saskaņā ar Regulas Nr. 17/62 11. panta 5. punktu, tagad Regulas (EK) Nr. 1/2003 18. panta 1. un 3. punktu), — vai arī par pārbaudes lēmumiem (saskaņā ar Regulas Nr. 17/62 14. panta 3. punktu, tagad Regulas (EK) Nr. 1/2003 20. pantu) [18]. Kā pareizi norādījusi Komisija savos dokumentos, tātad spriedumā lietā *AC-Treuhand* pienākums informēt attiecīgo uzņēmumu (vai

15 — Skat. spriedumu lietā *Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied*/Komisija (minēts 7. zemsvītras piezīmē, 49. un 50. punkts).

16 — Minēts iepriekš, 52. punkts.

17 — Skat., piemēram, 2009. gada 3. septembra spriedumu apvienotajās lietās C-322/07 P, C-327/07 P un C-338/07 P *Papierfabrik August Koehler* u.c./Komisija (Krājums, I-7191. lpp., 34. punkts, kā arī 37. un nākamie punkti).

18 — Minēts iepriekš, 53.–56. punkts. Izcēlums mans.

juridiskās personas, kuras to veido) ir uzskatīts par esošu *no brīža, kad attiecībā uz to tiek veikts kāds no izmeklēšanas pasākumiem, kas paredzēti Regulā (EK) Nr. 1/2003*. Tik tiešām, atbilstoši minētajam tiesību aktam apgalvojums, lai gan netiešs, par pārkāpumu tiek pirmoreiz izvirzīts konkrētajam uzņēmumam, un tas, gan vēl neuzņemoties "apsūdzētā" statusu, izjūt minētā apgalvojuma sekas.

19. Pretēji apelācijas sūdzības iesniedzēja apgalvojumam, tāds secinājums šķiet pilnīgi saderīgs ar prasībām, kas minētas ECPAK 6. pantā. Pamatojoties uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūru, jēdzienam "apsūdzība krimināllietā", kas minēts ECPAK 6. panta 1. punktā, ir autonoms raksturs [19]. No minētās tiesas judikatūras, konkrēti saistībā ar procesa ilgumu, arī izriet, ka ECPAK 6. pantā minētās garantijas krimināltiesību jomā piemēro no brīža, kad persona tiek oficiāli "apsūdzēta" [20]. Minētais jēdziens attiecas uz oficiālo paziņojumu, ko kompetentā iestāde sniedz par varbūtējo noziedzīgo nodarījumu [21]. Ievērojot būtisko nozīmi, kāda demokrātiskā sabiedrībā ir tiesībām uz taisnīgu lietas izskatīšanu [22], Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir izvēlējusies jēdziena "apsūdzība" definīciju "pēc būtības", nevis "formālu" definīciju [23]. Papildus formālajam aspektam tā izmeklē konkrētā procesa faktiskos apstākļus, nosakot dienu, no kuras piemēro taisnīgas lietas izskatīšanas garantijas tādu pasākumu veikšanai no iestāžu puses, kas var izraisīt "būtisku ietekmi uz apsūdzētā stāvokli" [24], piemēram, kratīšanai [25].

20. Konkrētajā gadījumā *Elf Aquitaine* nav bijis izmeklēšanas objekts trijos gados, kas

19 — ECT 1980. gada 27. februāra spriedums lietā *Deweer* pret Beļģiju (A sērija, Nr. 35, 42. punkts).

20 — ECT 1968. gada 27. jūnija spriedums lietā *Neumeister* pret Austriju (A sērija, Nr. 8, 18. punkts).

21 — ECT spriedums lietā *Deweer* pret Beļģiju (minēts iepriekš, 42. un 47. punkts), 1982. gada 15. jūlija spriedums lietā *Eckle* pret Vāciju (A sērija, Nr. 51, 73. punkts) un 2003. gada 21. maija spriedums lietā *Janosevic* pret Zviedriju (*Recueil des arrêts et décisions*, 2002-VII, 91. punkts), kuros termins *ad quem*, lai aprēķinātu procesa ilgumu, ir konstatēts brīdī, kad nodokļu administrācija ir paziņojusi subjektam par fiskālo pārbaudi ar vajadzīgo nodokļu palielinājumu (tajā pašā nozīmē skat. 2003. gada 21. maija spriedumu lietā *Västberga Taxi Aktiebolag* un *Vulic* pret Zviedriju, 103. punkts).

22 — ECT 1979. gada 9. oktobra spriedums lietā *Airey*/Īrija (A sērija, Nr. 32, 24. punkts).

23 — ECT spriedums lietā *Deweer* pret Beļģiju (minēts iepriekš, 42. punkts).

24 — Skat. ECT spriedumu lietā *Eckle* pret Vāciju (minēts iepriekš, 73. punkts). Šajā spriedumā ECT, nosakot *ad quem* termiņu, lai noteiktu procedūras ilgumu, ir izslēgusi iespēju, ka tas var sakrist, no vienas puses, ar sūdzības iesniegšanu, jo tā, lai gan devusi pamatu uzsākt pirmo iepriekšējo izmeklēšanu, ko vēlāk nodeva arhīvā, "nebija noteikusi izmeklēšanas pasākumus", un, no otras puses, ar otrās iepriekšējās izmeklēšanas uzsākšanu, ko sāka ar "daudzu liecinieku uzklausīšanu, kurus nopratināja par apsūdzībām, kas noformulētas attiecībā pret Eklu [*Eckle*] laulāto pāri". Tā kā neizdevās noteikt, "no kuras dienas attiecīgās personas [Eklu laulātais pāris] [bija] oficiāli uzzinājušas par izmeklēšanu un izjutušas tās sekas", Tiesa noteica termiņu (apmēram gadu) pēc pirmās iepriekšējās izmeklēšanas uzsākšanas.

25 — Skat. ECT spriedumu lietā *Eckle* pret Vāciju (minēts iepriekš). Savukārt spriedumā lietā *Deewer* (minēts iepriekš) minētā tiesa ir noliegusi, ka apsūdzībā saskaņā ar ECPAK 6. panta 1. punktu būtu iekļauta pārbaude, kas tika veikta prasītāja tirdzniecības telpās, jo tā ietilpa parastajā kontrolē, ko veic, lai pārliecinātos par likuma ievērošanu.

pagāja no pirmā informācijas pieprasījuma tā meitasuzņēmumam *Elf Atochem* līdz paziņojuma par iebildumiem nosūtīšanai [26]. Tātad pret to izvirzītie iebildumi ir oficiāli noformulēti tikai paziņojumā par iebildumiem. Savukārt var ticami uzskatīt, kā apgalvoja Komisija tiesas sēdes laikā, ka apelācijas sūdzības iesniedzēja atbildība, kuras pamatā nav tā tieša dalība aizliegtā vienošanās, ir tikusi iesaistīta lietā tikai vēlā iepriekšējās izmeklēšanas posmā, kad Komisijai, lai nosūtītu paziņojumu par iebildumiem, bija jāapzina vienības, kas veidoja uzņēmumus, kuri — pēc Komisijas uzskatiem — bija piedalījušies pārkāpuma izdarīšanā [27]. Tātad tikai no paziņojuma par iebildumiem brīža varēja uzskatīt, ka attiecībā uz apelācijas sūdzības iesniedzēju ir noformulēta "apsūdzība krimināllietā" saskaņā ar ECPAK 6. pantu — ja pieņem, ka tādējādi jādefinē apgalvojumi par Kopienu konkurences noteikumu pārkāpumu (skat. iepriekš 10. punktu) — un ka minētajā pantā paredzētās garantijas bija tam piemērojamas.

21. Replikas rakstā un tiesas sēdē *Elf Aquitaine* konkrēti atsaucās uz ECPAK 6. panta 3. punkta a) apakšpunktu, pamatojoties uz kuru ikvienam apsūdzētajam ir tiesības "tikt nekavējoties informētam viņam saprotamā valodā un detalizēti, par viņam izvirzītās apsūdzības raksturu un iemeslu". No Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūras izriet, ka minētajā pantā paredzētās garantijas ir īpašs tiesību uz taisnīgu lietas izskatīšanu aspekts, ko parasti garantē minētā panta 1. punkts, un ka tās ir piemērojamas no brīža, kad persona iegūst "apsūdzētā" statusu — jēdziens, kas saskaņā ar Konvenciju jāsaprot kā attiecināts uz būtisku un nevis tikai formālu situāciju [28]. Šajā ziņā judikatūra, uz ko replikas rakstā atsaucas apelācijas sūdzības iesniedzējs, nešķiet būtiska konkrētajā gadījumā. Spriedumā lietā *Salduz* tika apgalvots, ka ir pārkāptas ECPAK 6. panta 3. punkta c) apakšpunkta prasības, jo apelācijas sūdzības iesniedzējam bija atņemtas tiesības izmantot advokāta pakalpojumus policijas aizturēšanas laikā. Sprieduma 50. un nākamajos punktos, it īpaši 54. punktā, ko konkrēti min apelācijas sūdzības iesniedzējs, ir atsauce uz tādas personas situāciju, uz kuru attiecina piesardzības pasākumu (kurai tātad nepārprotami bija apsūdzētā statuss) un ko policijā nopratināja bez advokāta

26 — Tostarp uz minēto apstākli apelācijas sūdzības iesniedzējs neatsaucas ne administratīvā procesa laikā, ne Pirmās instances tiesā, lai norādītu uz, iespējams, nepietiekamu izmeklēšanu.

27 — Apelācijas sūdzības iesniedzējs apgalvo, ka ir bijusi vienīgā pārkāpumā iesaistītā mātes sabiedrība, kurai par to paziņots tikai paziņojuma par iebildumiem laikā, un kā piemēru min *Akzo Nobel NV*. Tomēr, kā atceras pats apelācijas sūdzības iesniedzējs, šī sabiedrība bija izmeklēšanas pasākumu objekts iepriekšējās izmeklēšanas (konkrētajā gadījumā, informācijas pieprasījuma) laikā.

28 — ECT 2006. gada 27. aprīļa spriedums lietā *Cassе* pret Luksemburgu (29.–33. un 71. un 72. punkts). Šajā spriedumā minētā tiesa atzina, ka prasītājs jāuzskata par "apsūdzēto" ECPAK 6. panta 3. punkta a) apakšpunkta piemērošanas nolūkā dienā, kad tika izdots rīkojums veikt kratīšanu bankas telpās, kurā viņš bija darba ņēmējs, jo tieši tajā brīdī "netiešu saskanīgu pierādījumu" kopums nepārprotami liecināja par viņa "apsūdzētā" statusu (skat. 33. punktu).

klātbūtnes [29]. Spriedums lietā *Dayanan* attiecās uz analogu situāciju [30].

22. Attiecībā uz argumentu, ko *Elf Aquitaine* aizguvis no *Best Practices*, pietiek norādīt, ka tajās ir apgalvots, atsaucoties uz Pirmās instances tiesas spriedumu lietā *AC-Treuhand*, ka uzņēmumus informē par to, ka tie ir iepriekšējas izmeklēšanas objekts, kā arī par to, kāds ir šīs izmeklēšanas priekšmets un mērķis, "pirmās attiecībā uz tiem veiktās izmeklēšanas darbības brīdī" [31]. Katrā ziņā *Best Practices* 5. punktā Komisija paskaidro, ka tās "atspoguļo Konkurences ĢD viedokli [..] [to] publicēšanas laikā un tiks piemērotas no publicēšanas dienas izskatīšanas stadijā esošajiem un nākamajiem strīdiem". Zemsvītras piezīmē 10. lpp. ir turpmāk paskaidrots, ka "attiecībā uz strīdiem, kuri ir izskatīšanas stadijā *Best Practices* publicēšanas brīdī, tās tiks piemērotas vēl skatāmajiem procesa posmiem, nevis jau pabeigtajiem procesa posmiem". No tā izriet, ka *Best Practices* tomēr *ratione temporis* nav piemērojamas procesam, kura rezultātā tika pieņemts Lēmums.

23. Visbeidzot, *Elf Aquitaine* apgalvo, ka tas, ka uzņēmumam iepriekšējās izmeklēšanas posmā netika paziņots par aizdomām attiecībā uz to, ir negatīvi ietekmējis tā aizstāvības tiesību īstenošanu procesa vēlākajā — sacīkstes posmā. Šajā ziņā jākonstatē, kā to dara Komisija, ka minētajā apgalvojumā katrā ziņā tikai ir vispārīgi norādīts, ka var pasliktināties pierādījumi, kuru mērķis ir pierādīt meitasuzņēmuma autonomiju tirgū, un neviens konkrēts pierādījums to nepamato.

24. Pamatojoties uz minēto apsvērumu kopumu, pirmais iebildums, ko apelācijas sūdzības iesniedzējs izvirzījis savas apelācijas sūdzības otrajā pamatā, manuprāt, ir noraidāms.

b) Par otro daļu

25. Minētajā daļā apelācijas sūdzības iesniedzējs apgalvo, pirmkārt, ka, garantējot atbildības prezumpcijas izmantošanu, kas deva Komisijai iespēju konstatēt, ka *Elf Aquitaine*

29 — ECT 2008. gada 27. novembra spriedums lietā *Salduz* pret Turciju. Skat. minētā sprieduma 54. un 62. punkta pilnu tekstu — apelācijas sūdzībā ir minēti tikai daži to fragmenti.

30 — ECT 2009. gada 13. oktobra spriedums lietā *Dayanan* pret Turciju (31. un nākamie punkti), uz ko atsaucas apelācijas sūdzības iesniedzējs.

31 — Skat. 14. punktu. Pārējie apelācijas sūdzības iesniedzēja minētie *Best Practices* punkti attiecas uz iespēju Komisijai rīkot neformālas tikšanās ar lietas dalībniekiem izmeklēšanas posma laikā (38. punkts), tā sauktās "State of Play Meetings" (54.–60. punkts), trīspusējas tikšanās un tikšanās ar Komisāru vai Ģenerāldirektoru (61.–64. punkts), kā arī piekļuvi sūdzības nekonfidenciālajai daļai. Arī neatkarīgi no norādes, ka *Best Practices* pašreizējā redakcijā vismaz noteikumi saistībā ar "State of Play Meetings" nav piemērojami procedūrām saistībā ar karteļiem (skat. 60. punktu), skatot minētos punktus, var secināt Komisijas nodomu veikt pēc iespējas atklātu un pārskatāmu izmeklēšanu, nevis formāli apņemties katrā izmeklēšanas reizē īstenot dažādās tajos aprakstītās ierosmes.

gandrīz totalitāri piedalās sava meitasuzņēmuma kapitālā, atmetot jebkuru citu izmeklēšanu attiecībā uz to, Pirmās instances tiesa noliedza, ka būtu vajadzīga objektīva izmeklēšana, respektīvi, tāda, kurā pierādījumus vāc kompetentā iestāde gan uzņēmumu, kurus tur aizdomās par pārkāpuma izdarīšanu, apsūdzībai, gan attaisnojumam. Šajā ziņā pietiek norādīt, ka prezumpcijas funkcija tieši ir atļaut personai, kurai jāpierāda kāds fakts, izpildīt savu pierādīšanas pienākumu, iesniedzot vienu vienīgu pierādījumu par pieņēmumu, ar kuru pamatota prezumpcija (konkrētajā gadījumā mātes sabiedrības totalitāra vai kvazitotalitāra dalība meitasuzņēmuma kapitālā). Apgalvot, ka prezumpcijas izmantošana ir nesaderīga ar objektīvi veiktas izmeklēšanas prasībām apsūdzībai vai attaisnojumam, jo ļauj uzraudzības iestādēm neņemt vērā turpmāku pierādījumu izpēti, nozīmē būtībā noliegt, principā, pašu tās pieņemamību. Tādējādi apelācijas sūdzības iesniedzēja izvirzītie argumenti iekļaujas apelācijas sūdzības piektajā pamatā, ar kuru tas iebilst pret prezumpcijas, ko Komisija tam piemērojusi, likumību.

26. Otrkārt, apelācijas sūdzības iesniedzējs apgalvo, ka Komisijas veiktās izmeklēšanas objektivitāti mazina tas, ka minētajā iestādē ir koncentrētas izmeklēšanas, apsūdzības un lēmumu pieņemšanas pilnvaras, kas ir nesaderīgi ar sankciju, kas piemērotas par konkurences noteikumu pārkāpumu, krimināltiesisko raksturu. Pēc apelācijas sūdzības iesniedzēja uzskatiem, līdz ar Hartas — kuras 41. pantā ir konstatēta objektīvas administratīvās procedūras nepieciešamība — stāšanos spēkā Tiesai jāgroza sava judikatūra attiecīgajā jomā, lai ņemtu vērā Eiropas Cilvēktiesību tiesas nostāju, kas sniedz lielākas garantijas. Komisijai, kura iebilst, ka minētais arguments ir jauns un tāpēc nepieņemams, apelācijas sūdzības iesniedzējs atbild, ka runa ir par vienkāršu pirmajā instancē izvirzīto pamatu paplašinājumu.

27. Šajā ziņā es vispirms vēlos norādīt, ka izklāstītais arguments rada juridisku jautājumu, kas attiecas uz Pirmās instances tiesai iesniegtā strīda būtību un nav skatīts pārsūdzētajā spriedumā, un lietas dalībnieki par to nav debatējuši nevienā no pirmās instances procesa posmiem. Apelācijas sūdzības iesniedzējs to nav konkrēti izvirzījis ne prasībā, ne replikas rakstā, ne kādā citā rakstveida apsvērumā, kas iesniegti minētās procedūras laikā; spriežot pēc Pirmās instances tiesas sēdes protokola, minētais jautājums nav izvirzīts arī šajā sēdē. Turklāt es vēlos norādīt, ka minētais arguments pēc būtības nesaistās ne ar vienu no pārsūdzētā sprieduma pamatojuma punktiem atšķirībā no iepriekš 13.–24. punktā skatītā iebilduma, kas, lai gan netika izvirzīts pirmajā instancē, ir pamatots ar vairākiem Pirmās instances tiesas apgalvojumiem, kas it īpaši ietverti pārsūdzētā sprieduma 64. punktā, un tāpēc ir pieņemams. Visbeidzot, pretēji apelācijas sūdzības iesniedzēja apgalvotajam, es neuzskatu, ka minēto argumentu varētu uzskatīt par tādu, kas paplašina pamatus, par kuriem jau pirmajā instancē

notikušas debates, jo uzdod Tiesai juridisku jautājumu, kas atšķiras no minētajos pamatos skatītajiem jautājumiem [32].

28. Kasācijas tiesas statusā Tiesai, ievērojot savu piekritību apelācijas jautājumos, jākontrolē veids, kādā Pirmās instances tiesa ir īstenojusi savu juridisko kontroli, ņemot vērā pamatus un argumentus, kas iesniegti tās izskatīšanai. Savukārt Tiesas uzdevums nav kritizēt Pirmās instances tiesu par to, ka tā nav pieņēmusi nolēmumu par pamatu, ko lietas dalībnieki nav izvirzījuši, ja vien minētajai tiesai to nebūtu vajadzējis izvirzīt pašai. Konkrētajā gadījumā man tomēr nešķiet, ka tiesai to būtu vajadzējis darīt. Tāpēc Komisijas izvirzītā iebilde par nepieņemamību, manuprāt, ir jāpieņem.

29. Tāpēc turpmākie apsvērumi, kuri attiecas uz *Elf Aquitaine* izvirzītā argumenta būtības izskatīšanu, tiek skatīti pakārtoti — gadījumam, ja Tiesa, pretēji manam ieteikumam, to uzskatītu par pieņemamu.

30. Kā Komisija vairākkārt uzsvērusi savos procesuālajos rakstos, spriedumā lietā *Jussila*, ko taisījusi virspalāta, Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir apstiprinājusi to, kas daļēji jau bija izsecināms no vairākiem precedentiem, respektīvi, saistībā ar procedūrām, kuru rezultātā tiek piemērotas sankcijas, kas uzskatāmas par kriminālsankcijām, pamatojoties uz ECPAK 6. pantu, var nošķirt procedūras (un sankcijas), kas ietilpst tā sauktajā krimināltiesību "kodolā", un tās, kas savukārt atrodas ārpus minētā kodola [33]. Minētā sprieduma 43. punktā, norādījusi, ka autonoma jēdziena "apsūdzība krimināllietā" pieņemšana ir noteikusi ECPAK 6. pantā minētās krimināltiesību jomas pakāpenisku attiecināšanu uz nozarēm, kuras "formāli neietilpst tradicionālajās krimināltiesību kategorijās", kā, piemēram, "naudas sodi, ko piesprież par konkurences tiesību pārkāpumu" [34], Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir

32 — Kas būtībā ietver iebildi par Regulas Nr. 1/2003 nelikumību.

33 — ECT 2006. gada 23. novembra spriedums lietā *Jussila* pret Somiju. Eiropas Cilvēktiesību tiesai uzdotais jautājums attiecās uz to, vai ar ECPAK 6. pantu ir saderīgi tas, ka nenotika tiesas sēde apelācijas procesā, kas bija ierosināts par Somijas nodokļu inspekcijas nolemtu nodokļu palielinājumu.

34 — Sarakstā ar piemēriem, kas sniegts minētajā 43. punktā spriedumā lietā *Jussila*, bija iekļauti arī administratīvie pārkāpumi, disciplinārās sankcijas, pamatojoties uz penitenciāro tiesībām, un naudas sodi, ko piemērojušas finanšu tiesas. Eiropas Cilvēktiesību Komisija bija paudusi savu labvēlīgo viedokli par to sankciju krimināltiesisko raksturu, ko piemērojusi Francijas *Conseil de la concurrence* par valsts konkurences aizsardzības noteikumu pārkāpumu lietā *Société Stenuit* pret Franciju, kas izslēgta no Tiesas reģistra ar 1992. gada 27. februāra spriedumu. Viedokli, kurā iebilsts pret sprieduma lietā *Jussila* 43. punktā ietvertās iebildes attiecināšanu uz Kopienas procesiem lietās par konkurences noteikumu pārkāpumiem, skat. Slater, Thomas, Waelbroeck, "Competition Law Proceedings before the European Commission and the Right to a Fair Trail: no Need to Reform?", no: *The Global Competition Law Centre Working Papers Series*, 04/08, 27. lpp.

apliecinājusi, ka minētajās nozarēs garantijas, ko piedāvā minētais pants, "nav katrā ziņā jāpiemēro visā stingrībā" [35]. Tāda pieeja tika izmantota it īpaši spriedumos lietā *Bendenoun* un lietā *Janosevic* [36], uz ko ir konkrēta atsauce minētajā 43. punktā spriedumā lietā *Jussila*. Minētajos spriedumos Eiropas Cilvēktiesību tiesa bija apgalvojusi, ka līgumslēdzēja valsts ir tiesīga uzticēt nodokļu inspekcijai, administratīvai iestādei, kas neatbilst ECPAK 6. panta prasībām [37], uzdevumu vajāt un sodīt par fiskālajiem pārkāpumiem, par kuriem paredzēts piemērot nodokļa palielinājumu, kam ir krimināls sankcijas raksturs, ar nosacījumu, ka nodokļu maksātājs var vērsties pret attiecīgo lēmumu pirmās instances tiesā, kas piedāvā ECPAK 6. pantā minētās garantijas [38], respektīvi, atbilstīgi formulai, kas pieņemta sprieduma lietā *Janosevic* 81. punktā un atkārtoti izmantota vairākos turpmākos spriedumos, "tiesā, kurai ir pilna piekritība [39], kurai it īpaši ir kompetence faktiski un juridiski katrā punktā grozīt apstrīdēto lēmumu".

31. Saskaņā ar to, kas precizēts 43. punktā spriedumā lietā *Jussila*, principu, kas apstiprināts spriedumos lietā *Bendenoun* un lietā *Janosevic*, var attiecināt arī uz pārkāpuma procedūru saistībā ar konkurences noteikumiem, kā noteikts Regulā Nr. 1/2003. Tāpēc pati izmeklēšanas, apsūdzības un lēmumu pieņemšanas pilnvaru koncentrācija Komisijā minētajos procesos nav pretrunā ECPAK 6. pantam, tomēr ievērojot nosacījumu, ka uzņēmumiem, uz ko tas attiecas, ir tiesības iesniegt apelāciju par Komisijas lēmumu instancē, kura atbilst minētā panta prasībām. Tāpēc jāpārbauda, vai kontrole, ko Kopienu tiesa veic attiecībā uz Komisijas pieņemtajiem lēmumiem par konkurences noteikumu pārkāpumiem, atbilst nosacījumiem, kuri paredzēti sprieduma lietā *Janosevic* 81. punktā. Neizskatot minēto jautājumu izsmeļoši, es tikai norādīšu tos minētās kontroles aspektus, kuri, ņemot vērā Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūru, var izrādīties ļoti problemātiski.

32. Pirmkārt, Kopienu tiesa veic Komisijas lēmumu pretmonopola jomā parastu likumības kontroli, kas nozīmē, ka parasti pilnībā tiek izskatīti visi apelācijas sūdzības iesniedzēja izvirzītie faktiskie un tiesību pamati, kā arī iespējamie publiski izvirzītie pamati, ko var izvirzīt tiesa. Izņemot ar naudas sodiem saistīto jomu, Pirmās instances tiesai nav pilnvaru grozīt Komisijas lēmumu — tā var to tikai atcelt. Šajā ziņā es vispirms vēlos norādīt, ka, lai gan ir taisnība, ka sprieduma lietā

35 — Tā pati argumentācija ir atrodama ECT 2008. gada 4. marta spriedumā lietā *Hüseyin Turan* pret Turciju (32. punkts).

36 — ECT 1994. gada 24. februāra spriedumi lietā *Bendenoun* pret Franciju (A sērija, Nr. 284) un lietā *Janosevic* pret Zviedriju (minēts iepriekš).

37 — Skat. spriedumu lietā *Janosevic* (minēts iepriekš, 81. punkts).

38 — Skat. spriedumus lietā *Bendenoun* (minēts iepriekš, 46. punkts) un lietā *Janosevic* (minēts iepriekš, 81. punkts); tajā pašā nozīmē skat. 1995. gada 23. oktobra spriedumu lietā *Umlauft* pret Austriju (A sērija, Nr. 328-B, 37.–39. punkts). Minētā nostāja būtībā ir līdzīga tai, ko jau iepriekš Eiropas Cilvēktiesību tiesa paudusi attiecībā uz ECPAK 6. panta piemērošanu ar krimināltiesībām nesaistītā jomā (skat. tostarp 1983. gada 10. februāra spriedumu lietā *Albert* un *Le Compte* pret Beļģiju, A sērija, Nr. 58, 29. punkts) un par nelieliem kriminālpārkāpumiem (piemēram, saistībā ar ceļu satiksmes noteikumu neievērošanu, skat. 1984. gada 23. oktobra spriedumu lietā *Öztürk* pret Vāciju, 29. punkts).

39 — Itāļu valodā būtu pareizāk lietot teicienu "giurisdizione di merito" [jurisdikcija izskatīt lietu pēc būtības], jo, kā turpmāk būs labāk redzams, minētajā daļā nav skaidrs, vai Eiropas Cilvēktiesību tiesa tik tiešām atsaucas uz jurisdikciju, kas pārsniedz tikai likumības kontroles robežas.

Janosevic franču tekstā Eiropas Cilvēktiesību tiesa lieto teicienu "pouvoir de réformer", angļu tekstā izmantots vispārīgāks darbības vārds "to quash", kas attiecas galvenokārt uz pilnvarām atcelt apstrīdēto dokumentu. Turklāt tajā pašā spriedumā minētā tiesa ir uzskatījusi, ka administratīvās tiesas, kas atbilstīgi Zviedrijas tiesībām ir kompetentas zināt par apelācijas sūdzībām, kuras iesniegtas par lēmumiem, ar kuriem nodokļu administrācija piemēro nodokļu palielinājumus, kam ir kriminālsankciju raksturs, ir pirmās instances tiesas, kuras sniedz ECPAK 6. pantā minētās garantijas, lai gan tām ir tikai tiesības, "ja tās nav vienisprātis ar nodokļu administrācijas secinājumiem", atcelt apstrīdēto lēmumu [40]. Tajā pašā nozīmē tā ir pieņēmusi šādus nolēmumus arī vairākos citos gadījumos [41].

33. Judikatūra šajā jautājumā tomēr nav konsekventa. Tā, piemēram, minētajā spriedumā lietā *Umlauft* ir uzskatīts, ka ECPAK 6. pantā paredzētās garantijas nav sniegusi Austrijas administratīvā tiesa, kurai bija iesniegta apelācijas sūdzība par pasākumu, ar kuru apelācijas sūdzības iesniedzējam bija piemērots naudas sods par ceļu satiksmes noteikumu pārkāpumu, ko uzskatīja par krimināltiesiska rakstura naudas sodu, un kurai bija piekritība īstenot tikai likumības kontroli, un kurai turklāt bija saistoši administratīvo iestāžu faktu konstatējumi. Spriedumā lietā *Tsfayo* Eiropas Cilvēktiesību tiesa neatzina "neierobežotu kompetenci" Apvienotās Karalistes *High Court*, jo, lai gan minētajai [Eiropas Cilvēktiesību] tiesai bija pilnvaras atcelt apstrīdēto lēmumu, ja tā būtu uzskatījusi par nepietiekamu vai kļūdainu tā pamatā esošo pierādījumu bāzi, tai nebija kompetences atkārtoti izvērtēt pierādījumus vai aizstāt apstrīdētos izvērtējumus ar savējiem attiecībā uz apelācijas sūdzības iesniedzēja uzticamību [42]. Spriedumā lietā *Kyprianou* minētā tiesa uzskatīja,

40 — Sprieduma 82. punktā Tiesa norāda, ka administratīvās tiesas "var zināt jebkuru aspektu par jautājumiem, kas [tām] iesniegti. To izskatīšana neaprobežojas ar juridiskajiem punktiem, bet var iekļaut arī faktiskus jautājumus, piemēram, pierādījumu izvērtēšanu [..]".

41 — Skat., piemēram, 2007. gada 31. augusta spriedumu lietā *Bistrovic* pret Horvātiju (53. punkts) par horvātu "County Courts", 1993. gada 21. septembra spriedumu lietā *Zumtobel* pret Austriju (A sērija, Nr. 268-A, 27.–32. punkts), ar atsauci uz kontroli, ko konkrētajā gadījumā īsteno Austrijas administratīvā tiesa, un 1995. gada 25. oktobra spriedumu lietā *Bryan* pret Apvienoto Karalisti (A sērija, Nr. 335-A, 44.–47. punkts). Minētie precedenti tomēr neattiecas uz krimināltiesību jomu.

42 — ECT 2006. gada 14. novembra spriedums lietā *Tsfayo* pret Apvienoto Karalisti (48. punkts).

ka objektivitātes trūkumu pirmās instances tiesas nostājā, kura bija piespriedusi prasītājam brīvības atņemšanas sodu par noziedzīgu nodarījumu "contempt of court", nebija labojusi Augstākā tiesa apelācijas posmā, jo nebija lietu *pārskatījusi ex novo* [43]. Visbeidzot, spriedumā lietā *Silvester's Horeca* Eiropas Cilvēktiesību tiesa uzskatīja, ka uzņēmumam prasītājam nav bijusi pieeja "tiesai" ECPAK 6. panta nozīmē, jo Briseles Apelācijas tiesai, kam uzņēmums bija iesniedzis apelācijas sūdzību par administratīvo pasākumu, ar kuru tam bija piespriests ar nodokļiem saistīts naudas sods par PVN kodeksa pārkāpumu, nebija kompetences atbrīvot nodokļu maksātāju no likumīgi uzliktajiem pienākumiem, pamatojoties tikai uz izdevīguma vai taisnīguma apsvērumiem [44]. Saistībā ar minēto tomēr jāatgādina, ka strīdos, kuri attiecas uz LESD 101. panta un LESD 102. panta prasību pārkāpumiem, Kopienu tiesai ir jurisdikcija spriest arī pēc būtības lietās, kas saistītas ar naudas sodiem, ņemot vērā LESD 261. pantu un Regulas Nr. 1/2003 31. pantu, un tāpēc tai "ir tiesības ne tikai pārbaudīt noteiktā soda likumību, bet arī ar savu vērtējumu aizstāt Komisijas vērtējumu", atceļot, samazinot vai pat palielinot Komisijas uzliktā naudas soda apmēru, ja jautājums par minēto apmēru ir nodots tās izvērtēšanai [45]. Minētā kompetence dod Kopienu tiesai tiesības grozīt apstrīdēto dokumentu, arī to neatceļot [46].

34. Otrs delikāts aspekts, uz ko norādījis apelācijas sūdzības iesniedzējs, attiecas uz marginālu kontroli — respektīvi, kurā tiek pārbaudīts tikai tas, vai ir ievēroti procedūras un pamatojuma noteikumi, faktu precizitāte pēc būtības, kā arī tas, vai nepastāv acīmredzama kļūda vērtējumā un pilnvaru nepareiza izmantošana — ko atbilstīgi pastāvīgajai judikatūrai [47] Kopienu tiesa īsteno attiecībā uz Komisijas veiktajiem sarežģītajiem ekonomiskajiem vērtējumiem [48].

43 — ECT 2004. gada 27. janvāra spriedums lietā *Kyprianou* pret Kipru. It īpaši Tiesa ir apliecinājusi, — "en tant qu'instance d'appel, celle-ci n'avait pas pleine juridiction pour examiner à nouveau l'affaire, mais pouvait seulement contrôler s'il y avait dans le jugement de première instance des erreurs manifestes de droit ou de fait. Elle n'a pas procédé à nouveau à un examen indépendant de l'accusation en matière pénale portée contre le requérant pour *contempt* devant la cour d'assises. En outre, la Cour suprême a estimé qu'elle ne pouvait pas intervenir dans le jugement de la cour d'assises en reconnaissant la marge d'appréciation de cette dernière quant à infliger une peine au requérant". Tomēr Tiesa ir arī piebildusi: "en réalité, la Cour suprême a refusé d'annuler la décision litigieuse au motif que la composition de la cour d'assises n'était pas de nature à garantir son impartialité, alors qu'elle avait le pouvoir de le faire". Turklāt 2005. gada 15. decembra spriedumā tajā pašā lietā Virspalāta, lai gan ir secinājusi to pašu, galvenokārt ir pievērsusies tam, ka Augstākā tiesa, lai gan tai bijusi kompetence to darīt, nav katrā ziņā atcēlusi zemākās instances tiesas nolēmumu.

44 — ECT 2004. gada 4. marta spriedums lietā *Silvester's Horeca Service* pret Beļģiju (26. un 27. punkts).

45 — Spriedums lietā *Groupe Danone*/Komisija (minēts 6. zemsvītras piezīmē, 61. un 62. punkts). Skat. arī ģeneráladvokātes Kokotes [*Kokott*] 2005. gada 8. decembra secinājumus lietā C-113/04 P *Technische Unie*/Komisija (2006. gada 21. septembra spriedums, Krājums, I-8831. lpp., 132. punkts) un ģeneráladvokāta Pojareša Maduru [*Poiares Maduro*] 2006. gada 16. novembra secinājumus lietā *Groupe Danone*/Komisija (minēta iepriekš, 45. un 48. punkts).

46 — Spriedums lietā *Limburgse Vinyl Maatschappij* u.c./Komisija (minēts 7. zemsvītras piezīmē, 692. punkts). Par šo jautājumu, lūdzu, skat. Mengozzi, P., "La compétence de pleine juridicition du juge communautaire", no: *Liber amicorum en l'honneur de Bo Vesterdorf*, 2007, 219. lpp.

47 — Šajā ziņā skat. attiecībā uz EK līguma 85. pantu 1985. gada 11. jūlija spriedumu lietā 42/84 *Remia* u.c./Komisija (*Recueil*, 2545. lpp., 34. punkts), 1987. gada 17. novembra spriedumu apvienotajās lietās 142/84 un 156/84 *BAT* un *Reynolds*/Komisija (*Recueil*, 4487. lpp., 62. punkts) un 2003. gada 2. oktobra spriedumu lietā C-194/99 P *Thyssen Stahl*/Komisija (*Recueil*, I-10821. lpp., 78. punkts).

48 — Šajā ziņā es vēlos norādīt, ka ārpus krimināltiesību jomas Eiropas Cilvēktiesību tiesa, šķiet, pieņem iespēju, ka administratīvo pasākumu juridiskā kontrole noteiktās robežās var būt ierobežota un attiekties tikai uz acīmredzamām kļūdām (skat. spriedumu lietā *Bryan*, minēts iepriekš, 41. un 44.–47. punkts). It īpaši 47. punktā Tiesa šādi formulē savu viedokli: "Var saprātīgi paredzēt, ka tā rīkosies apelācijas tiesa specializētās juridiskajās jomās, kāda ir šajā gadījumā, it īpaši, kad fakti ir jau iepriekš pārbaudīti gandrīz tiesas procedūrā, kura garantē daudzo ECPAK 6. panta 1. punktā paredzēto prasību ievērošanu." Skat. arī spriedumu lietā *Tsyfayo* (minēts iepriekš, 46. punkts).

35. Treškārt un visbeidzot, lai gan Kopienu tiesa var pārskatīt administratīvās lietas materiālos iekļautos pierādījumus gan apsūdzībai, gan attaisnojumam, likumības kontrole, ko tā īsteno saistībā ar prasību atcelt tiesību aktu, tiek veikta, pamatojoties uz faktiskajiem un tiesiskajiem apstākļiem, kādi pastāvējuši tiesību akta pieņemšanas brīdī [49]. Tāpēc Kopienu tiesas pienākums ir novērtēt, vai pierādījumi un pārējā informācija, uz ko savā lēmumā atsaucas Komisija, ir pietiekama apgalvotā pārkāpuma konstatācijai [50]. Ja pierādījumu bāzi uzskata par nepārliecinošu, tā varēs atcelt minēto lēmumu tikai izmeklēšanas trūkumu dēļ.

36. Neraugoties uz iepriekš minētajiem ierobežojumiem, es pieļauju, ka, kopumā skatoties, veiktā juridiskā kontrole par Komisijas lēmumiem, ar kuriem piespriesti naudas sodi par konkurences noteikumu pārkāpumiem, saskaņā ar elastīgāku pieeju, ko Eiropas Cilvēktiesību tiesas virspalāta pieņēmusi spriedumā lietā *Janosevic*, atbilst ECPAK 6. panta 1. punkta prasībām kriminmāltiesību jomā.

37. Konkrētajā gadījumā jautājums tomēr var palikt atklāts. Tik tiešām, minētās tiesas judikatūra pieļauj pieeju, kuras mērķis ir pārbaudīt ECPAK 6. panta 1. punktā minēto prasību ievērošanu, konkrētajā gadījumā arī neatkarīgi no vispārīgāka jautājuma par minētā noteikuma iespējamu saderību ar struktūru, kurā tas iekļaujas [51]. Un tā, no pārsūdzētā sprieduma izriet, ka Pirmās instances tiesa par katru tās izskatīšanai nodoto aspektu ir īstenojusi pilnu kontroli, lai noskaidrotu, vai

49 — Šajā ziņā skat. jau 1972. gada 13. jūnija spriedumu apvienotajās lietās 9/71 un 11/71 *Compagnie d'approvisionnement, de transport et de crédit et Grands Moulins de Paris*/Komisija (*Recueil*, 391. lpp.). Konkrēti, Komisijas veiktie sarežģītie vērtējumi ir jāaplūko, ņemot vērā vienīgi elementus, kas bija tās rīcībā, kad tā veica minētos vērtējumus; skat. Tiesas 2000. gada 5. oktobra spriedumu lietā C-288/96 Vācija/Komisija (*Recueil*, I-8237. lpp., 34. punkts) un Pirmās instances tiesas 1998. gada 25. jūnija spriedumu apvienotajās lietās T-371/94 un T-394/94 *British Airways* u.c. un *British Midland Airways*/Komisija (*Recueil*, II-2405. lpp., 81. punkts).

50 — Skat. Pirmās instances tiesas 2004. gada 8. jūlija spriedumu apvienotajās lietās T-67/00, T-68/00, T-71/00 un T-78/00 *JFE Engineering*/Komisija (*Recueil*, II-2501. lpp., 174. un 175. punkts) un 1999. gada 20. aprīļa spriedumu apvienotajās lietās no T-305/94 līdz T-307/94, no T-313/94 līdz T-316/94, T-318/94, T-325/94, T-328/94, T-329/94 un T-335/94 *Limburgse Vinyl Maatschappij* u.c./Komisija (*Recueil*, II-931. lpp., 891. punkts).

51 — Kā piemērus skat. spriedumu lietā *Zumtobel* (minēts iepriekš, 31. un nākamie punkti) un to pašu spriedumu lietā *Janosevic* (minēts iepriekš).

pastāv priekšnoteikumi LESD 101. panta piemērošanai. Minētās kontroles apmēru turklāt nevar uzskatīt par ierobežotu tikai tāpēc, ka apelācijas sūdzības iesniedzēja saukšana pie atbildības ir pamatota ar prezumptīvu argumentāciju. Turklāt no tā paša sprieduma izriet, ka Pirmās instances tiesa ir izskatījusi *Elf Aquitaine* iesniegto elementu kopumu, kuru mērķis bija pierādīt, ka tā meitasuzņēmums tirgū ir rīkojies neatkarīgi, un ir noraidījusi to būtiskumu vai pietiekamību, balstoties uz pamatojumu, kas pievienots arī papildus Komisijas Lēmumā norādītajam pamatojumam. No otras puses, lai gan vispārīgi — savos rakstveida un mutvārdu apsvērumos — apstrīdot to, ka Kopienu tiesas veiktā juridiskā kontrole pār Komisijas lēmumiem saistībā ar konkurences noteikumu pārkāpumu ECPAK 6. panta prasību izpratnē ir pietiekama, apelācijas sūdzības iesniedzējs tomēr nav izvirzījis argumentus, kuru mērķis ir pierādīt tādu nepietiekamību konkrētajā gadījumā. Tāpēc es uzskatu, ka arguments par administratīvā procesa objektivitātes trūkumu, kas radies, jo izmeklēšanas, apsūdzības un lēmumu pieņemšanas pilnvaras ir koncentrētas Komisijā, ir ne tikai nepieņemams, bet arī nepamatots pēc būtības [52].

c) Secinājumi par apelācijas sūdzības otro pamatu

39. Ņemot vērā veikto analīzi, es uzskatu, ka apelācijas sūdzības otrais pamats daļēji jānoraida kā nepamatots un daļēji jāatzīst par nepieņemamu.

3) Par apelācijas sūdzības trešo pamatu, kas attiecas uz kļūdām, nosakot Komisijas pienākuma norādīt pamatojumu apjomu, un uz pārsūdzētā sprieduma pamatojuma trūkumu

40. Arī šim apelācijas sūdzības pamatam ir divas daļas.

a) Par pirmo daļu

38. Pamatojoties uz minēto apsvērumu kopumu, arī apelācijas sūdzības otrā pamata otrā daļa, manuprāt, ir noraidāma.

41. Savas apelācijas sūdzības trešā pamata pirmajā daļā apelācijas sūdzības iesniedzējs apgalvo, pirmkārt, ka Pirmās instances tiesa ir pamatojusies uz Komisijas pienākuma pamatot paziņojumu par iebildumiem "kļūdainu koncepciju" tiktāl, ciktāl tā uzskatījusi, ka minēto pienākumu veic, vienkārši atsaucoties uz principiem, kuri reglamentē mātes sabiedrību vainojamību, un norādot uz apmēru, kādā mātes sabiedrība piedalās meitas sabiedrības kapitālā. Šajā ziņā es vēlos norādīt, ka

52 — Neuzskatu, ka secinājums būtu citāds tikai tā apstākļa dēļ vien, ka apstrīdētajā lēmumā Pirmās instances tiesa ir izslēgusi [iespēju piemērot] naudas soda samazinājumu, ko apelācijas sūdzības iesniedzējs lūdzis, pamatodamās uz to, ka apelācijas sūdzības iesniedzējs nebija norādījis argumentus vai faktus, kas pamatotu to, ka [Pirmās instances tiesa] īsteno savu jurisdikciju spriest arī pēc būtības lietās, kas saistītas ar naudas sodiem.

pārsūdzētā sprieduma 58. un nākamie punkti, no kuriem, pēc apelācijas sūdzības iesniedzēja uzskatiem, izriet Pirmās instances tiesas pieļautā kļūda, faktiski atbilst apgalvojumiem, ko tas izvirzījis apelācijas sūdzības pirmajā pamatā, kuru mērķis ir paziņot par apelācijas sūdzības iesniedzēja tiesību uz aizstāvību pārkāpumu un nevis par pienākuma norādīt pamatojumu pārkāpumu, kas savukārt minēts apelācijas sūdzības otrajā pamatā. Vēl es vēlos norādīt, ka, lai gan apelācijas sūdzības iesniedzējs apgalvo, ka "būtisko elementu kopums, uz ko Komisija pamatojusies, lai lietā iesaistītu *Elf Aquitaine*", ir ietverts paziņojumā par iebildumiem, apelācijas sūdzības iesniedzējs tomēr neprecizē, kādiem elementiem, papildus pārsūdzētā sprieduma 58. un 59. punktā minētajiem elementiem (izklāstīti noteikumi par mātes sabiedrības saukšanu pie atbildības par meitas sabiedrības nelikumīgu rīcību, norādīts tās prezumpcijas saturs, kura pamatota ar mātes sabiedrības pilnīgu dalību meitas sabiedrības kapitālā, kā arī minēta kvazitotalitārā dalība, kāda apelācijas sūdzības iesniedzējam ir *Atofina* kapitālā), vajadzēja būt konkrēti iekļautiem paziņojumā par iebildumiem. Tiktāl, ciktāl apelācijas sūdzības iesniedzējs grasās atsaukties uz turpmākiem pierādījumiem pret sevi, papildus tiem, kuru mērķis ir pierādīt, ka pastāv faktiski priekšnoteikumi prezumpcijai, uz kuru pamatojusies Komisija, apelācijas sūdzības iesniedzēja argumenti sajaucas ar tiem, kuru mērķis ir apstrīdēt pašu iespēju izmantot tādu prezumpciju, kas tiks kopumā skatīta apelācijas sūdzības piektajā pamatā. No tā izriet, ka apelācijas sūdzības iesniedzējs nav pierādījis varbūtējo kļūdu pienākuma pamatot paziņojumu par iebildumiem apjoma interpretācijā, ko tas pārmet Pirmās instances tiesai. Šajā aspektā apelācijas sūdzības trešā pamata pirmā daļa, manuprāt, nav pieņemama.

42. Otrkārt, apelācijas sūdzības iesniedzējs kritizē Pirmās instances tiesu par to, ka tā pieņēmusi "kļūdainu koncepciju" Komisijas pienākumam pamatot Lēmumu. Tā izvirzītie argumenti precīzāk attiecas uz to pārsūdzētā sprieduma daļu, kurā Pirmās instances tiesa ir uzskatījusi par pietiekamu pamatojumu, ar kuru Lēmumā tika noraidīti elementi, kurus *Elf Aquitaine* bija izvirzījis, lai pierādītu, ka tā meitasuzņēmums *Atofina* tirgū rīkojies autonomi. Minētais pamatojums, ko, pēc apelācijas sūdzības iesniedzēja uzskatiem, Pirmās instances tiesa kļūdaini klasificējusi kā "lakonisku", bet kāda patiesībā vispār nav bijis, neesot tam ļāvis pārbaudīt Lēmuma pamatotību un neesot ļāvis Pirmās instances tiesai īstenot likumības kontroli.

43. Šajā ziņā es vēlos norādīt, ka pārsūdzētā sprieduma 79. punktā Pirmās instances tiesa atsaucas uz judikatūru, atbilstīgi kurai pamatojums, kas paredzēts EKL 253. pantā, ir jāpielāgo attiecīga akta veidam, tam ir skaidri un nepārprotami jāizklāsta tās iestādes loģiskais pamatojums, kura pieņēmusi apstrīdēto aktu, lai ļautu ieinteresētajām personām iepazīties ar pieņemtā pasākuma pamatojumu un kompetentajai tiesai — veikt savas kontroles funkcijas. Tā atgādina arī, no vienas puses, ka pienākums norādīt pamatojumu jāizvērtē atkarībā no lietas apstākļiem, it īpaši no akta satura, no izklāstīto pamatu rakstura un no intereses, kāda akta adresātiem vai citām personām, uz ko tas tieši un individuāli attiecas, var būt attiecībā uz paskaidrojumu saņemšanu, un, no otras puses, ka pamatojumā nav noteikti jābūt precizētiem visiem būtiskajiem faktiskajiem un juridiskajiem apstākļiem, jo tiktāl, ciktāl jānoskaidro akta pamatojuma atbilstība EKL 253. panta prasībām, tas jāvērtē ne tikai saistībā ar tā redakciju, bet arī ar tā kontekstu, kā arī ar attiecīgo jautājumu

reglamentējošo tiesību aktu kopumu [53]. Visbeidzot, 79. punkta pēdējā teikumā Pirmās instances tiesa atsaucas uz savu judikatūru, pamatojoties uz kuru Komisijai sava argumentācija jāizstrādā pārskatāmi, ja savā lēmumu pieņemšanas praksē tā pieņem lēmumu, kas ievērojami atšķiras no iepriekšējiem [54], un 80. punktā atgādina, ka tad, ja lēmums par EKL 81. panta piemērošanu attiecas uz vairākiem adresātiem un rodas problēma saistībā ar vainojamību pārkāpumā, tai jāsniedz pamatojums, kas ir pietiekams katram adresātam, it īpaši tiem, kuriem, pamatojoties uz minēto lēmumu, jāizjūt pārkāpuma sekas. 84. un nākamajos punktos tā izskata *Elf Aquitaine* apgalvojumu, atbilstīgi kuram Lēmums neesot pietiekami pamatots tajā daļā, kurā noraidīti argumenti, kurus uzņēmums iesniedzis, lai atspēkotu prezumpciju, uz kuru pamatojusies Komisija. Tādēļ tā izskata Lēmuma 258.–261. punktu un it īpaši norāda, ka Komisija minētos argumentus ir noraidījusi, jo tie bijuši vienkārši "apgalvojumi" (ko nepamato pierādījumi), un ka *Elf Aquitaine* iesniegtajos dokumentos ir tikai sniegta "vispārīga norāde par sabiedrības komercvadību".

Pirmās instances tiesa 89. punktā secina, ka "tāda atbilde uz *Elf Aquitaine* argumentiem, lai cik lakoniska, ļauj saprast iemeslus, kāpēc Komisija tos ir noraidījusi", un ka Komisija ir atbildējusi "uz *Elf Aquitaine* argumentu būtiskajiem punktiem, ņemot vērā tā iesniegto pierādījumu kopumu". Izlasot pārsūdzētā sprieduma 84.–90. punktu, kuru saturs ir iepriekš izklāstīts, manuprāt, nevar uzskatīt, kā to dara apelācijas sūdzības iesniedzējs, ka Pirmās instances tiesa būtu nepareizi interpretējusi Komisijas pienākumu norādīt pamatojumu, balstīdamās uz minētā pienākuma kļūdainu koncepciju. Tostarp no iepriekš minētajām pārsūdzētā sprieduma daļām, kā arī no būtisko Lēmuma punktu interpretācijas izriet, ka, pretēji apelācijas sūdzības iesniedzēja apgalvojumam, Komisija ir paskaidrojusi iemeslus, kāpēc apelācijas sūdzības iesniedzēja iesniegtie argumenti nav uzskatīti par pietiekamiem, lai atspēkotu konkrēto prezumpciju (jo tie sastāv no apgalvojumiem, ko nepamato pierādījumi, un nebūtiskiem dokumentiem). Tāpēc šajā jautājumā nevar atsaukties uz pilnīgu pamatojuma trūkumu, lai gan tie paši noraidīšanas pamati ir kopumā piemēroti visiem tiem argumentiem un dokumentiem, ko apelācijas sūdzības iesniedzējs iesniedzis Komisijai.

44. Apelācijas sūdzības iesniedzējs kritizē Pirmās instances tiesu arī par to, ka tā

53 — Skat. it īpaši 1998. gada 2. aprīļa spriedumu lietā C-367/95 P Komisija/*Sytraval* un *Brink's France* (*Recueil*, I-1719. lpp., 63. punkts un tajā minētā judikatūra), kā arī 2004. gada 15. jūlija spriedumu lietā C-501/00 Spānija/Komisija (Krājums, I-6717. lpp., 73. punkts).

54 — Pirmās instances tiesas 1997. gada 22. oktobra spriedums apvienotajās lietās T-213/95 un T-18/96 *SCK* un *FNK*/Komisija (*Recueil*, II-1739. lpp., 226. punkts).

kļūdaini interpretējusi Lēmuma pamatojuma intensitāti, kas radusies, ņemot vērā konkrētā gadījuma īpašos apstākļus. Minētajam pamatojumam esot bijis jābūt vēl jo precīzākam, jo: i) apelācijas sūdzības iesniedzējs pirms paziņojuma par iebildumiem saņemšanas nebija informēts par procesu attiecībā uz sevi; ii) Komisija bija norobežojusies no savas agrākās prakses lēmumu pieņemšanas jomā; un iii) ar Lēmumu lietā tika iesaistītas dažādas apelācijas sūdzības iesniedzēja pamattiesības un tam tika piespriestas krimināltiesiska rakstura sankcijas. Apelācijas sūdzības iesniedzējs arī norāda, ka pēc Hartas stāšanās spēkā pienākums norādīt pamatojumu, kas noteikts Savienības iestādēm saskaņā ar Hartas 41. panta 2. punktu, pamatojoties uz turpmāko 52. panta 3. punktu, jāinterpretē atbilstoši stingrākiem kritērijiem, kurus pieņēmusi Eiropas Cilvēktiesību tiesa, interpretējot ECPAK 6. panta 3. punkta a) apakšpunktu.

45. Neviens no argumentiem, uz kuriem atsaucas apelācijas sūdzības iesniedzējs, man nešķiet veiksmīgs. Pirmkārt, nav saprotams — un apelācijas sūdzības iesniedzējs to nepaskaidro — kāda ietekme uz pienākuma norādīt Lēmuma pamatojumu intensitāti ir tam, ka *Elf Aquitaine* tika informēts par iebildumiem, kas pret to izvirzīti, tikai līdz ar paziņojuma par iebildumiem nosūtīšanu. Otrkārt, Komisija ir apgalvojusi, un šajā punktā apelācijas sūdzības iesniedzējs to nav apstrīdējis, ka uzņēmumam *Elf Aquitaine* piemērotie principi mātes sabiedrību atbildības jomā, tostarp prezumpcija, kuras pamatā ir pilnīgi visa kapitāla turēšana, ir kļuvuši par neatņemamu daļu Komisijas lēmumu pieņemšanas praksē no 2002.–2003. gada. Tā kā paziņojums par iebildumiem apelācijas sūdzības iesniedzējam tika nosūtīts 2004. gada 7. aprīlī, un Lēmums tika pieņemts 2005. gada 19. janvārī, tas nekādi neatšķeļas no Komisijas agrākās prakses. Visbeidzot, kas attiecas uz trešo punktu (skat. iepriekšējā punkta iii) apakšpunktu), pietiek norādīt, no vienas puses, ka apelācijas sūdzības iesniedzēja argumentā ir pieņemts, ka ir konstatēts tā minēto pamattiesību pārkāpums — šo pārkāpumu Pirmās instances tiesa izslēdza —, un, no otras puses, ka Lēmuma sīkāks pamatojums katrā ziņā nebūtu ļāvis attaisnot minēto pārkāpumu, ja tas tiktu konstatēts. Turklāt tas, ka ar Lēmumu apelācijas sūdzības iesniedzējam ir piemērotas krimināltiesiska rakstura sankcijas, neprasa noteikt augstāku pamatojuma standartu par to augsto standartu, kas Kopienu iestādēm jāievēro saskaņā ar EKL 253. pantu, kā to interpretējusi Kopienu tiesa, un atbilstīgi kuram pamatojums ir jāpielāgo attiecīga akta veidam, tajā ir skaidri un nepārprotami jāizklāsta tās iestādes loģiskais pamatojums, kura pieņēmusi apstrīdēto aktu, lai ļautu ieinteresētajām personām iepazīties ar pieņemtā pasākuma pamatojumu un kompetentajai tiesai — veikt savas kontroles funkcijas [55].

55 — Skat. tostarp 2003. gada 2. oktobra spriedumu lietā C-199/99 P *Corus UK* (*Recueil*, I-11177. lpp., 145. punkts), uz ko atsaucas apelācijas sūdzības iesniedzējs.

46. Attiecībā uz argumentu, ko apelācijas sūdzības iesniedzējs pamato ar Hartas 41. panta 2. punktu kopā ar 52. panta 3. punktu, pat ja pieņem, ka minētie noteikumi Lēmumam ir piemērojami *ratione temporis* [56], nākas konstatēt, ka Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūra, uz ko atsaucas *Elf Aquitaine*, nav būtiska, jo attiecas uz lēmumiem, kurus pieņēmušas tiesas. Katrā ziņā attiecībā, pirmkārt, uz minētās tiesas apliecinājumu, ka lēmumiem, kuri atšķiras no iepriekšējās pastāvīgās judikatūras, būtiski jāpamato tāda "revirement" iemesli [57], pietiek norādīt, ka pārsūdzētais spriedums iekļaujas judikatūras "sliedē", kas iesākta 2000. gadā ar spriedumu lietā *Stora* [58] un nesen apstiprināta spriedumā lietā *Akzo Nobel* [59]. Kas attiecas uz spriedumu, ko Eiropas Cilvēktiesību tiesa pasludinājusi lietā *Helle*, uz kuru arī atsaucas apelācijas sūdzības iesniedzējs [60], es tikai norādīšu, ka — un tas būs labāk redzams, izskatot šā apelācijas sūdzības pamata otro daļu, — Pirmās instances tiesa pārsūdzētajā spriedumā ir pilnīgi pārskatījusi argumentus, kurus apelācijas sūdzības iesniedzējs izvirzīja administratīvā procesa gaitā, un tāpēc nav tikai pārņēmusi Komisijas izdarītos secinājumus, neizskatot sev iesniegtos būtiskos jautājumus. Visbeidzot, attiecībā uz atsauci uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūru, kurā tiek nosodīta tādu lēmumu pamatojuma nepietiekamība, kuros nav precizēti būtiskie jēdzieni, uz kuriem tie balstīti [61], apelācijas sūdzības iesniedzējs nav paskaidrojis, kuri šajā gadījumā ir tie jēdzieni, uz kuriem Pirmās instances tiesa būtu pamatojusies, nepaskaidrojot to nozīmi.

56 — Es vēlos norādīt, ka kādā nesenā prejudiciālā nolēmumā Tiesa ir uzskatījusi Hartu par piemērojamu arī ar atsauci uz faktiem, kas notikuši pirms Lisabonas līguma stāšanās spēkā (skat. 2010. gada 22. decembra spriedumu lietā C-279/09 *DEB* (Krājums, I-13849. lpp.).

57 — Apelācijas sūdzības iesniedzējs šajā ziņā min ECT 2010. gada 14. janvāra spriedumu lietā *Atanasovski* pret Bijušo Dienvidslāvijas Republiku Maķedoniju.

58 — 2000. gada 16. novembra spriedums lietā C-286/98 P *Stora Kopparbergs Bergslags*/Komisija (*Recueil*, I-9925. lpp.).

59 — 2009. gada 10. septembra spriedums lietā C-97/08 P *Akzo Nobel* u.c./Komisija (Krājums, I-8237. lpp.).

60 — ECT 1997. gada 19. decembra spriedums lietā *Helle* pret Somiju. Es vēlos norādīt arī uz to, ka minētais spriedums attiecas ne tik daudz uz pienākuma norādīt pamatojumu apjomu, bet drīzāk uz vajadzību pamatīgi pārbaudīt būtiskos elementus, kuri iesniegti pārbaudei tiesā. Minētā sprieduma 60. punktā, uz kuru atsaucas apelācijas sūdzības iesniedzējs, minētā Tiesa ir šādi paudusi savu viedokli: "Eu égard à ces considérations, la Cour souligne que la notion de procès équitable requiert qu'une juridiction interne qui n'a que brièvement motivé sa décision, que ce soit en incorporant les motifs fournis par une juridiction inférieure ou autrement, ait réellement examiné les questions essentielles qui lui ont été soumises et qu'elle ne se soit pas contentée d'entériner purement et simplement les conclusions d'une juridiction inférieure".

61 — *Elf Aquitaine* it īpaši atsaucas uz 1987. gada 28. oktobra spriedumu lietā *H.* pret Beļģiju (53. punkts) un uz 1997. gada 25. aprīļa spriedumu lietā *Georgiadis* pret Grieķiju (43. punkts).

47. Pamatojoties uz visiem minētajiem apsvērumiem, apelācijas sūdzības trešā pamata pirmā daļa, manuprāt, ir jānoraida.

b) Par otro daļu

48. [Trešā pamata] otrajā daļā apelācijas sūdzības iesniedzējs vispirms sūdzas, pirmkārt, par pārsūdzētā sprieduma pamatojuma pretrunīgo, nesaprotamo un nepietiekamo raksturu. Apelācijas sūdzības iesniedzējs it īpaši atsaucas uz Pirmās instances tiesas apgalvojumu, ka *Elf Aquitaine* un tā meitasuzņēmums veidojot vienu vienīgu uzņēmumu — bet Komisija, gluži pretēji, tās esot uzskatījusi par autonomām vienībām -, kā arī uz sajukumu, kas pieļauts vairākās pārsūdzētā sprieduma daļās starp jēdzieniem "uzņēmums" un "sabiedrība". *Elf Aquitaine* arī apgalvo, ka pastāv pretruna starp pārsūdzētā sprieduma 105. punkta pirmo un pēdējo teikumu.

49. Šajā ziņā, pirmkārt, vēlos norādīt, kā, manuprāt, pareizi uzsver Komisija, ka konstatējumā par to, ka divas sabiedrības veido vienu vienīgu uzņēmumu, nav saskatāma nesaderība ne ar to, ka abām sabiedrībām nosūtīti atsevišķi paziņojumi par iebildumiem, ko vajadzēja, lai informētu abas sabiedrības par iebildumiem, kas attiecībā pret tām formulēti, ne ar to, ka tiek piemēroti nošķirti naudas sodi, kuru apmērs jāaprēķina atkarībā no katras sabiedrības īpašībām. Tāpēc, pretēji apelācijas sūdzības iesniedzēja apgalvojumam, nepastāv nekāda pretruna starp minēto konstatējumu un faktu, ka administratīvajā procesā Komisija, lai nosūtītu paziņojumu par iebildumiem un noteiktu naudas sodu, ir ņēmusi vērā apstākli, ka *Elf Aquitaine* un *Atofina* bija autonomu tiesību subjekti. Otrkārt, es neuzskatu par pamatotu arī argumentu, atbilstīgi kuram iespējamais sajukums starp "sabiedrības" un "uzņēmuma" jēdzieniem, it īpaši pārsūdzētā sprieduma 8., 17., 18., 107. un 123. punktā, padarot pašu pamatojumu par pretrunīgu un nesaprotamu. Minētie 8., 17. un 18. punkts ir iekļauti strīda priekšvēstures aprakstā, un tajos ir tikai pārstāstīts Lēmuma saturs. Savukārt 107. punktā ir tikai atsauce uz Tiesas judikatūru. Visbeidzot, 123. punktā Pirmās instances tiesa, citējot iepriekšējo judikatūru, secina, ka tad, ja sabiedrību grupa veido vienu vienīgu uzņēmumu, Komisija ir tiesīga par minētā uzņēmuma izdarītu pārkāpumu saukt pie atbildības sabiedrību, kura atbildīga par grupas rīcību, un piespriest naudas sodu minētajai sabiedrībai. Skatot minētos punktus katru atsevišķi vai kopā, vai iekļautus Pirmās instances tiesas kopējā argumentācijā, starp tiem nevar konstatēt nekādu pretrunu, kura, atbilstīgi apelācijas sūdzības iesniedzēja apgalvojumam, padarītu pārsūdzētā sprieduma pamatojumu par neatbilstošu vai nesaprotamu. Treškārt, attiecībā uz iespējamo petrunu pārsūdzētā sprieduma 105. punktā pietiek norādīt, ka minētajā punktā Pirmās instances tiesa tikai paskaidro, ka Lēmumā Komisija tik tiešām pieprasa sev rīcības brīvību analogās situācijās tai, kāda ir apelācijas sūdzības iesniedzējam, bet ka to īsteno tikai tajā brīdī, kad, pierādījusi, ka pastāv priekšnoteikumi

katras grupai piederīgās sabiedrības vainojamībai, Komisija vērtē, vai saukt pie minētās atbildības visas grupas sabiedrības vai tikai tās, kuras tieši piedalījušās pārkāpuma izdarīšanā. Tāpēc nav nekādas pretrunas starp minētā punkta pirmo un pēdējo teikumu.

50. Otrkārt, apelācijas sūdzības iesniedzējs apstrīd Pirmās instances tiesas argumentācijas riņķveida raksturu, kura, pēc tā uzskatiem, ir pamatota ar postulātu, ka *Elf Aquitaine* un *Atofina* veido vienu vienīgu uzņēmumu, lai izslēgtu no apsvērumiem tos elementus, kurus tiesa ņemtu vērā, ja tie norādītu uz atšķirīgu uzņēmumu pastāvēšanu (piemēram, ja mātes sabiedrība nezina par pārkāpumu). Kā pareizi norāda Komisija, Pirmās instances tiesa nav vadījusies ne pēc viena postulāta, bet ir tikai atzinusi par likumīgu to, ka Komisija ir izmantojusi prezumpciju, kas ir ļāvusi saukt *Elf Aquitaine* pie atbildības par tā meitasuzņēmuma izdarītu pārkāpumu, lai arī nebija kūdīšanas vai tiešas iesaistīšanās pārkāpuma izdarīšanā, kā arī apliecinājusi, ka pastāv faktiski priekšnoteikumi, kas ļāva izmantot minēto prezumpciju. Minētajos apstākļos ir loģiski uzskatīt — kā to ir darījusi Pirmās instances tiesa —, ka arī iespējamā *Elf Aquitaine* neziņa par pārkāpumu nav tāda, lai varētu apšaubīt minētās atbildības pamatojumu. Domājamā Pirmās instances tiesas riņķveida argumentācija nav nekas cits kā sekas tam, ka tā ir apstiprinājusi minētās prezumpcijas izmantošanu, un šī argumentācija nekādā veidā neliecina par kļūdu pamatojumā.

51. Pamatojoties uz minētajiem apsvērumiem, es uzskatu, ka arī apelācijas sūdzības trešā pamata otrā daļa ir jānoraida.

c) Secinājumi par apelācijas sūdzības trešo pamatu

52. Ņemot vērā izklāstītos apsvērumus, es ierosinu Tiesai noraidīt apelācijas sūdzības trešo pamatu kopumā.

4) Par apelācijas sūdzības ceturto pamatu, kas attiecas uz LESD 263. panta prasību pārkāpumu

53. Apelācijas sūdzības iesniedzējs apgalvo, ka Pirmās instances tiesa ir pārkāpusi likumības kontroles robežas, ar savu pamatojumu aizstājot trūkstošo Komisijas pamatojumu, it īpaši par to, ka Komisija ir noraidījusi netiešos pierādījumus, kurus apelācijas sūdzības iesniedzējs bija iesniedzis, lai atspēkotu prezumpciju, kura ļāva saukt *Elf Aquitaine* pie atbildības par tā meitasuzņēmuma izdarīto pārkāpumu.

54. Šajā ziņā es vispirms vēlos norādīt, ka apelācijas sūdzības iesniedzēja argumenti pamatojas uz priekšnoteikumu, ka Lēmuma pamatojumā ir trūkums — trūkums, kas tomēr netika konstatēts, izskatot apelācijas sūdzības trešā pamata pirmo daļu (skat. iepriekš 42.–46. punktu). Es vēlos norādīt arī to, ka spriedumā lietā *DIR International*, pēc atgādinājuma, ka, veicot EKL 230. pantā (kas kļuva par LESD 263. pantu) minēto likumības kontroli, Kopienu tiesa nevar ar savu pamatojumu aizstāt apstrīdētā akta autora pamatojumu, Tiesa tomēr ir precizējusi, ka "[..] saistībā ar prasību atcelt tiesību aktu Pirmās instances tiesa var tikt pamudināta interpretēt apstrīdētā akta pamatojumu atšķirīgi no tā autora, vai pat atsevišķos gadījumos noraidīt formālo pamatojumu, ko tas pieņēmis", lai gan tas nav iespējams, kad neviens būtisks elements to nepamato" [62]. Tātad rīcības brīvība, kas Pirmās instances tiesai piešķirta saistībā ar tās veikto likumības kontroli, ir daudz plašāka, nekā to vēlētos apelācijas sūdzības iesniedzējs. Tostarp, pārsūdzētā sprieduma 160. un nākamajos punktos noraidot elementus, ko *Elf Aquitaine* iesniedza, lai pierādītu, ka tā meitasuzņēmums tirgū ir rīkojies autonomi, Pirmās instances tiesa ir tikai sniegusi pamatojumu — protams, daudz detalizētāku nekā Lēmumā sniegto, bet tomēr tam atbilstošu. No tā izriet, ka tā nav veikusi nekādu pamatojumu aizstāšanu.

55. Pamatojoties uz iepriekš izklāstīto, apelācijas sūdzības ceturtais pamats, kas balstīts uz LESD 263. panta prasību pārkāpumu, manuprāt, ir jānoraida.

5) Par piekto pamatu, kas attiecas uz to noteikumu pārkāpumu, kuri reglamentē vainojamību

56. Pirms izskatīt iebildumus, kas izvirzīti minētajā pamatā, es atgādinu, ka uzņēmums *Elf Aquitaine* ir saukts pie atbildības par tā meitasuzņēmuma *Atofina* izdarītu pārkāpumu, pamatojoties uz domājamo argumentāciju, kuru Komisija pēdējos gados izmanto aizvien biežāk, sodot karteļus, kuros

62 — 2000. gada 27. janvāra spriedums lietā C-164/98 P *DIR International Film* u.c./Komisija (*Recueil*, I-447. lpp., 38. un 42. punkts).

iesaistītas lielām rūpnieciskām grupām piederīgas sabiedrības. Minētā argumentācija būtībā pamatojas uz ideju, ka, tā kā principā mātes sabiedrības totalitāra [vai, kā konkrētajā gadījumā, kvazitotalitāra] dalība meitasuzņēmuma kapitālā piešķir pirmajai pilnvaras noteicoši ietekmēt otrās komercpolitiku [63], ir likumīgi pieņemt, ja nav pierādījumu par pretējo, ka tāda ietekme tik tiešām ir īstenota un ka tāpēc meitasuzņēmums nav autonomi noteicis savu rīcību tirgū. Minētajā spriedumā lietā *Stora* Tiesa, tāpat kā pirms tam Pirmās instances tiesa, pieņēma nostāju, kurā atbalsta tādas argumentācijas izmantošanas likumību, precizējot, ka minētajos apstākļos kontrolējošās sabiedrības atbildība neizriet no vienkāršas 100 % akciju turēšanas meitasuzņēmuma kapitālā, bet gan no minētā apstākļa faktiska apvienojuma ar to, ka nav piemērotu elementu, lai apstrīdētu kontrolējošās sabiedrības iespēju noteicoši ietekmēt kontrolējamās sabiedrības komercpolitiku vai lai pierādītu pēdējās autonomiju tirgū [64]. Neraugoties uz minēto precizējumu, spriedums lietā *Stora* atstāja iespēju interpretācijai, atbilstīgi kurai efektīvas kontroles prezumpcija kopā ar atspēkojošu pierādījumu trūkumu nav pietiekama, lai ļautu vainot mātes sabiedrību par meitas sabiedrības izdarītu pārkāpumu, bet tas jāapstiprina vēl ar turpmākiem elementiem, kas var nostiprināt ideju par to, ka starp abām sabiedrībām pastāv nodomu vienotība (konkrētajā gadījumā Tiesa bija konkrēti atsaukusies uz apstākli, ka mātes sabiedrība administratīvā procesa laikā uzstājās kā vienīgais Komisijas sarunu biedrs, pārstāvot grupas *Stora* sabiedrības) [65]. Kā zināms, tādu interpretāciju Tiesa noraidīja minētajā spriedumā lietā *Akzo Nobel* [66], kurš plašāk tiks aplūkots turpmāk. Konkrētās prezumpcijas piemērošanas joma nesen tika paplašināta un attiecināta arī uz gadījumiem, kad kontrole tiek īstenota ar tādas sabiedrības starpniecību, kas savukārt tiek 100 % kontrolēta [67].

57. Lai gan Kopienu tiesas vairākkārt ir apstiprinājušas konkrētās prezumpcijas izmantošanas likumību [68], kuras pirmsākumi tostarp meklējami kādā daudz senākā Tiesas

63 — Šajā ziņā skat. jau 1972. gada 14. jūlija spriedumu lietā 48/69 *ICI*/Komisija (*Recueil*, 619. lpp., 136. un 137. punkts).

64 — 28. punkts. Šajā ziņā skat. arī Pirmās instances tiesas 2005. gada 15. septembra spriedumu lietā T-325/01 *DaimlerChrysler*/Komisija (Krājums, II-3319. lpp., 218.–220. punkts).

65 — 29. punkts. Šajā ziņā savu nostāju secinājumos, kas sniegti minētajā lietā, ir paudis ģenerāladvokāts Mišo [*Mischo*] (Krājums, I-9928. lpp., 17.–62. punkts). Tajā pašā nozīmē skat. Pirmās instances tiesas 2007. gada 26. aprīļa spriedumu apvienotajās lietās T-109/02, T-118/02, T-122/02, T-125/02 un T-126/02, T-128/02 un T-129/02, T-132/02 un T-136/02 *Bolloré*/Komisija (Krājums, II-947. lpp., 132. punkts).

66 — 62. punkts.

67 — Skat. Pirmās instances tiesas 2008. gada 18. decembra spriedumu lietā T-85/06 *General Quimica* u.c./Komisija, kas, izskatot apelācijas sūdzību, apstiprināts ar 2011. gada 20. janvāra spriedumu lietā C-90/09 P *General Química* u.c./Komisija (Krājums, I-1. lpp.).

68 — Papildus minētajiem Tiesas spriedumiem lietās *Stora*, *Akzo Nobel* un *General Quimica*, un Pirmās instances tiesas spriedumam lietā *General Quimica* skat. Pirmās instances tiesas 2007. gada 12. decembra spriedumu lietā T-112/05 *Akzo Nobel* u.c./Komisija (Krājums, II-5049. lpp.).

spriedumā [69], sabiedrības, kuras minētās prezumpcijas izmantošanas dēļ tiek sauktas pie atbildības, aizvien biežāk iesniedz apelācijas sūdzības par lēmumiem, ar kuriem tām tiek piespriesti naudas sodi par tādu meitasuzņēmumu rīcību, kas vērsta pret konkurenci, kritizējot Komisijas izmantoto vainojamības metodi ar pārsvarā saskanīgiem pamatiem [70]. Konkrētajā gadījumā *Elf Aquitaine* apelācijas sūdzības pamatojuma piektajā pamatā ir četras daļas.

a) Par pirmo daļu

58. Savā pirmajā iebildumā apelācijas sūdzības iesniedzējs apgalvo, pirmkārt, ka, izmantojot minēto prezumpciju, tiek pārkāpti noteikumi par pierādīšanas pienākumu un it īpaši Regulas Nr. 1/2003 2. pants, pamatojoties uz kuru "Līguma [101.] panta 1. punkta vai [102.] panta pārkāpuma pierādīšanas pienākums ir pusei vai iestādei, kas norāda uz iespējamo pārkāpumu". Es neuzskatu, ka tāds arguments būtu veiksmīgs. Dot Komisijai tiesības izmantot loģisku deduktīvu pamatojumu, kurš balstīts uz pieredzes normu (teiciens "id quod plerumque accidit") — kuras pamatotību no pareizības un loģiskās secības iespējamības viedokļa pašu par sevi apelācijas sūdzības iesniedzējs neapstrīd —, nenozīmē, ka tiek grozīti noteikumi par pierādīšanas pienākuma sadalījumu, bet gan vienīgi ļauj konkrētos apstākļos izmantot īpašu pierādīšanas līdzekli [71].

59. Otrkārt, apelācijas sūdzības iesniedzējs apgalvo, ka par LESD 101. panta pārkāpumu piespriesto sankciju kriminmāltiesiskā rakstura dēļ, kā arī, ņemot vērā pilnvaru koncentrēšanos Komisijā, Pirmās instances tiesai būtu vajadzējis atzīt par spēkā neesošu tās prezumpcijas izmantošanu, kas *Elf Aquitaine* piemērota, pārkāpjot ECPAK 6. panta 2. punktā noteikto nevainīguma prezumpcijas principu.

60. Šajā ziņā es vispirms atgādinu, ka ECPAK neliedz kriminmāltiesību jomā izmantot faktiskas vai juridiskas prezumpcijas, bet prasa, lai tās tiktu iekļautas "saprātīgās robežās", kurās ņemts vērā iesaistīto interešu nozīmīgums un vajadzība saglabāt tiesības uz aizstāvību [72]. No

69 — Skat. 1983. gada 25. oktobra spriedumu lietā 107/82 *AEG-Telefunken*/Komisija (*Recueil*, 3151. lpp., 50. punkts).

70 — Skat., piemēram, Pirmās instances tiesā izskatīšanā esošo apelācijas sūdzību lietā T-185/06 *Air Liquide*/Komisija.

71 — No otras puses, ja apelācijas sūdzības iesniedzēja apgalvotais pārkāpums vairāk ir saistīts ar to, ka pierādījumi par prezumpciju ir tikai indikatīvi, nekā ar iespējamības pakāpi pieņēmumam, ar kuru pamatota uz *El Aquitaine* attiecinātā prezumpcija par noteicošu ietekmi, tad šāda pārkāpuma novēršanai nepietiktu ar to — kā apgalvo apelācijas sūdzības iesniedzējs —, ka Komisijai tiktu noteikts pienākums "nostiprināt" prezumpciju, iesniedzot turpmākus netiešus pierādījumus par šādas ietekmes faktisku īstenošanu, jo tas nemainītu to, ka pierādījumiem, ar kuriem apstākļos, kādi ir šajā lietā, pamatota mātes sabiedrības atbildība, ir indikatīvs raksturs.

72 — Skat. it īpaši ECT 1988. gada 7. oktobra spriedumu lietā *Salabiaku* pret Franciju (28. punkts). Minēto judikatūru ir izmantojusi Tiesa 2009. gada 23. decembra spriedumā lietā C-45/08 *Spector Photo Group* un *Van Raemdonck* (Krājums, I-12073. lpp., 43. punkts).

Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūras izriet, ka minētās robežas principā uzskata par ievērotām, ja subjektam, pret kuru darbojas prezumpcija, dod iespēju iesniegt pierādījumu par pretējo, arī saistībā ar to, ko minētā Tiesa dēvē par krimināltiesību "kodolu". Tā, piemēram, spriedumā lietā *Pham Hoang* Strasbūras Tiesa ir uzskatījusi, ka gan ar nevainīguma prezumpcijas principu, gan, vispārīgāk, ar taisnīgas tiesvedības noteikumiem saderīga ir atbildības prezumpcija saistībā ar narkotisko vielu glabāšanu, ko paredz Francijas muitas kodekss, tomēr apsūdzētajam tiek dota iespēja pierādīt, ka viņš rīkojies vajadzības spiests vai neizbēgamas kļūdas dēļ [73]. Analogi, netika uzskatīts, ka nevainīguma prezumpcijas princips ir pārkāpts ar atbildības prezumpciju saistībā ar apsūdzētā vadošo amatu — spriedumā lietā *Radio France* [74], vai prezumpciju, ka preces, ko sešus gadus pirms noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas iepircis subjekts, kurš notiesāts, pamatojoties uz Apvienotajā Karalistē spēkā esošajiem tiesību aktiem par narkotiskajām vielām, ir ieņēmumi no narkotiku tirdzniecības, un kā tādas ir konfiscējamas [75]: tik tiešām, abos gadījumos runa bija par prezumpcijām, kas atspēkojamas ar pierādījumu par pretējo. Vispārīgāk, jau minētajā spriedumā lietā *Janosevic* Eiropas Cilvēktiesību tiesa, precizējusi, ka prezumpciju izmantojumam krimināltiesībās jābūt samērīgam ar izvirzītajiem mērķiem, ir apliecinājusi, ka prezumpcija, kuru ir grūti atspēkot, bet pret kuru tomēr ir iespējams iesniegt pierādījumu par pretējo, ietilpst "saprātīgās robežās" [76].

61. Ņemot to vērā, es atgādinu, ka Tiesa un Pirmās instances tiesa ir atkārtoti apliecinājušas, ka prezumpcija par to, ka kontrolējošais uzņēmums faktiski īsteno noteicošu ietekmi uz kontrolējamā uzņēmuma komercpolitiku, ir "vienkārša" prezumpcija, ko var atspēkot ar pierādījumiem par pretējo [77]. Apelācijas sūdzības iesniedzējs tomēr uzskata, ka minētā prezumpcija ir *faktiski* neatspēkojama. Savas tēzes pamatojumam viņš min trīs elementus: i) faktu, ka ar dalības apmēru meitasuzņēmuma kapitālā pietiek, lai noteiktu prezumpcijas piemērošanu; ii) Pirmās instances tiesas apgalvojumu, kas ietverts pārsūdzētā sprieduma 105. punktā un atbilstīgi kuram Komisija saglabā rīcības brīvību, lai par pārkāpumu sauktu pie atbildības mātes sabiedrību arī tajā gadījumā, ja tās dalība meitasuzņēmuma kapitālā pārsniedz 98 %, un iii) izvērtējumu, ko Pirmās instances tiesa veikusi attiecībā uz apelācijas sūdzības iesniedzēja iesniegtajiem netiešajiem pierādījumiem.

73 — ECT 1992. gada 25. septembra spriedums lietā *Pham Hoang* pret Franciju (34. punkts); tajā pašā nozīmē skat. spriedumu lietā *Salabiaku* (minēts iepriekš).

74 — ECT 2004. gada 30. marta spriedums lietā *Radio France* u.c. pret Franciju (24. punkts).

75 — Skat. ECT 2001. gada 12. decembra spriedumu lietā *Phillips* pret Apvienoto Karalisti (43. punkts) un 2008. gada 23. decembra spriedumu lietā *Grayson* un *Barnham* pret Apvienoto Karalisti (46.–49. punkts). Tomēr abos gadījumos konkrēto prezumpciju piemēroja nevis tādēļ, lai ļautu apsūdzēt prasītāju, bet tikai tādēļ, lai varētu noteikt konfiskācijas pasākuma saturu.

76 — 101.–105. punkts.

77 — Skat. tostarp Tiesas spriedumu lietā *Akzo Nobel* (minēts 59. zemsvītras piezīmē, 60. punkts).

62. Kas attiecas uz pirmo no minētajiem elementiem, ja ir taisnība, ka ar totalitāru vai kvazitotalitāru dalību pietiek, lai izmantotu konkrēto prezumpciju, tās priekšmets tomēr ir ar minēto dalību piešķirto kontroles pilnvaru faktiska īstenošana — tādā veidā, kas var ietekmēt kontrolējamā uzņēmuma rīcību tirgū. Mātes sabiedrībai, kura iesaistīta lietā saskaņā ar minēto prezumpciju, tātad ir iespēja pretoties tās piemērošanai, piemēram, pierādot, ka, neraugoties uz dalības apmēru [kapitālā], tas tomēr juridisku vai faktisku šķēršļu dēļ neļauj īstenot faktisku kontroli pār meitasuzņēmuma komercpolitiku, vai arī, ka, lai gan tāda kontrole ir iespējama, konkrēti tā nav īstenota, vai arī, ka, lai gan mātes sabiedrība ir centusies ietekmēt kontrolējamā uzņēmuma rīcību tirgū, tas tomēr ir saglabājis autonomu rīcību (šajā gadījumā, iespējams, rīkojoties pretēji mātes sabiedrības instrukcijām [78]). Kā pareizi norādījusi Komisija, tas, ka ir grūti sniegt vajadzīgo pierādījumu, lai atspēkotu kādu prezumpciju, pats par sevi nenozīmē, ka minētā prezumpcija ir neatspēkojama. Turklāt, kā to ir apgalvojusi pati Eiropas Cilvēktiesību tiesa (skat. iepriekš 60. punktu), prezumpcija, pat ja to ir grūti atspēkot, paliek pieņemamās robežās tik ilgi, kamēr pastāv iespēja iesniegt pierādījumu par pretējo.

63. Kas attiecas uz otro elementu, uz ko atsaucas apelācijas sūdzības iesniedzējs, lai pamatotu konkrētās prezumpcijas faktisko neatspēkojamību, es norādu, ka apstāklim, ka Komisijai ir rīcības brīvība, lemjot, vai vainot pārkāpumā arī mātes sabiedrību, kurai ir totalitāra vai kvazitotalitāra dalība meitasuzņēmuma kapitālā, nav nekādas ietekmes uz minētās prezumpcijas nosacīto raksturu, vismaz tiktāl, ciktāl netiek apstrīdēts, ka tās izmantošana ir izslēgta, ja tiek iesniegts pierādījums, ka kontrolējošais uzņēmums nav īstenojis noteicošu ietekmi uz kontrolējamā uzņēmuma komercpolitiku. Par pārējo es tikai norādīšu, ka principā, kā to ir norādījusi arī pati Eiropas Cilvēktiesību tiesa, tas, ka kāda prezumpcija nedarbojas automātiski, palīdz saglabāt tās piemērošanu saprātīgās robežās [79].

64. Visbeidzot, attiecībā uz Pirmās instances tiesas veikto pierādījumu izvērtējumu, apelācijas sūdzības iesniedzējs apgalvo, ka tā būtībā prasa iesniegt noliedzošu pierādījumu par to, ka uzņēmums nav ietekmējis meitasuzņēmuma rīcību tirgū — tādu kā *probatio diabolica*, kas nav saderīgs ar iespēju vērsties

78 — Šajā ziņā skat. Pirmās instances tiesas spriedumu lietā *Akzo Nobel* u.c./Komisija (minēts 68. zemsvītras piezīmē, 62. punkts).

79 — Šajā ziņā skat. ECT spriedumu lietā *Phillips* pret Apvienoto Karalisti (minēts iepriekš, 43. punkts), kurā tika konstatēts apstāklis, ka tiesai bija rīcības brīvība likt darboties prezumpcijai, kura tai ļāva to izslēgt, ja tās piemērošana varētu izraisīt būtisku netaisnīguma risku.

tiesā un tiesībām uz efektīvu tiesas kontroli. Šajā ziņā es vēlos norādīt, ka, ņemot vērā prezumpcijas raksturu, kas ļauj loģiski deduktīvā darbībā no zināma fakta secināt pierādījumu par kādu nezināmu faktu, šķiet loģiski, ka subjektam, pret kuru tas darbojas, būs principā jāiesniedz noliedzošs pierādījums par faktu, kas konstatēts tikai domājami. Tas vien, ka tiek pieprasīts tāds pierādījums, neļauj secināt — kā to dara apelācijas sūdzības iesniedzējs — prezumpcijas neatspēkojamo raksturu, it īpaši tad, kā šajā gadījumā, kad minētais pierādījums tiek meklēts tā subjekta jomā, pret kuru prezumpcija darbojas. No otras puses, ņemot vērā gan Tiesas [80], gan Eiropas Cilvēktiesību tiesas [81] judikatūru, nešķiet, ka pats minētais princips būtu pretrunā nevainīguma prezumpcijas principam.

65. Replikas rakstā apelācijas sūdzības iesniedzējs savu apgalvojumu pamatojumam min neseno spriedumu, kas pasludināts lietā *Spector Photo Group* [82]. Minētajā spriedumā Tiesa ir apliecinājusi, ka nevainīguma prezumpcijas princips nerada šķēršļus prezumpcijai, kas paredzēta Direktīvas 2003/6/EK [83] 2. panta 1. punktā, pamatojoties uz kuru autora nodomu ļaunprātīgi izmantot iekšēju informāciju var netieši secināt no minētā pārkāpuma pazīmēm, "ņemot vērā, ka šī prezumpcija ir apstrīdama un tiesības uz aizstāvību ir garantētas" [84]. Minētais apgalvojums ir saskaņā ar līdz šim veikto analīzi un nesniedz argumentus, kas atbalstītu apelācijas sūdzības iesniedzēja tēzi.

66. Tomēr — pēc apelācijas sūdzības iesniedzēja uzskatiem — minētā sprieduma 55. un nākamajos punktos Tiesa esot precizējusi prezumpciju piemērošanas robežas ekonomiskajās tiesībās, izslēdzot to automātiskumu un apstiprinot, ka kompetentajai iestādei padziļināti jāizskata faktiskie apstākļi — un *Elf Aquitaine* gadījumā Pirmās instances tiesa šo izskatīšanu neesot veikusi. Šajā ziņā man šķiet, ka apelācijas sūdzības iesniedzējs piešķir minētajiem sprieduma lietā *Spector photo Group* punktiem vispārīgu piemērojamību, kādas tiem nav. Turklāt, pretēji apelācijas sūdzības iesniedzēja sniegtajai interpretācijai, minētajos punktos Tiesa tikai interpretē jēdzienu "iekšējās informācijas izmantošana" saskaņā ar Direktīvas 2003/6/EK 2. panta 1. punktu, ņemot vērā direktīvas mērķus, nosakot kompetentajām iestādēm pienākumu pārbaudīt, vai minētajai izmantošanai patiešām ir nepienācīgais raksturs, ko minētajā

80 — Skat. 2009. gada 16. jūlija spriedumu lietā C-344/08 *Rubach* (Krājums, I-7033. lpp., 31.–33. punkts).

81 — Skat., piemēram, spriedumus lietā *Phillips* pret Apvienoto Karalisti (minēts iepriekš, 43. punkts) un lietā *Grayson* un *Barnham* pret Apvienoto Karalisti (minēts iepriekš, 49. punkts).

82 — Minēts 72. zemsvītras piezīmē.

83 — Eiropas Parlamenta un Padomes 2003. gada 28. janvāra Direktīva [2003/6/EK] par iekšējās informācijas ļaunprātīgu izmantošanu un tirgus manipulācijām (tirgus ļaunprātīgu izmantošanu) (OV L 96, 16. lpp.).

84 — 44. punkts.

direktīvā mēģināts aizliegt finanšu tirgu veseluma un ieguldītāju uzticības vārdā [85]: ja tādu nepienācīgu raksturu nevar konstatēt, jo iekšējās informācijas izmantojums nav pretrunā direktīvas mērķiem [86], tad noziedzīgā nodarījuma *insider trading* pazīmju nav un *līdz ar to* minētā pārkāpuma psiholoģisko elementu nevar prezumēt. Citiem vārdiem, kompetentajām iestādēm uzticētais pienākums padziļināti izskatīt darbības faktiskos apstākļus neattiecas uz prezumpcijas priekšmetu, respektīvi, uz nodoma esamību, bet gan tikai uz pārkāpuma būtiskajiem elementiem, no kuriem tādu nodoma esamību secina. Tātad spriedums lietā *Spector Photo Group* nekādā veidā neapstiprina apelācijas sūdzības iesniedzēja tēzi, atbilstīgi kurai prezumpcija, uz kuru pamatojusies Komisija, lai sauktu to pie atbildības par meitasuzņēmuma izdarītu pārkāpumu, esot bijusi jāpamato ar turpmākiem pierādījumiem. Katrā ziņā, kā pareizi uzsvērusi Komisija, Pirmās instances tiesa faktiski izskatīja to elementu kopumu, ko apelācijas sūdzības iesniedzējs iesniedza, lai apstrīdētu tam piemēroto prezumpciju.

67. Kas attiecas uz pārējo, argumentos, uz kuriem apelācijas sūdzības iesniedzējs atsaucas šajā daļā, atkārtoti tiek piedāvāti daži argumenti, kas tika skatīti jau apelācijas sūdzības trešā pamata analīzē. Šajā ziņā pietiek norādīt, ka pretēji tam, ko, šķiet, apgalvo apelācijas sūdzības iesniedzējs, Pirmās instances tiesa nav noteikusi nevienu "pierādījuma standartu", noraidot to pierādījumu būtiskumu vai pietiekamību, ko iesniedzis apelācijas sūdzības iesniedzējs, bet ir tikai izskatījusi minētos elementus atsevišķi un to kopumā (pārsūdzētā sprieduma 160.–173. punkts). Veicot dziļāku analīzi, rodas risks, ka tiks atkal apšaubīts pirmās instances tiesas veiktais pierādījumu izvērtējums un nebūs apelācijas sūdzības iesniedzēja minēto elementu, lai pamatotu pierādījumu iespējamo sagrozīšanu.

b) Par otro daļu

68. Piektā pamata otrajā daļā apelācijas sūdzības iesniedzējs apgalvo, ka Pirmās instances tiesa, atzīstot par likumīgu tās prezumpcijas izmantošanu, uz kuru Komisija pamatojusies, esot — pretēji subsidiaritātes principam — pārkāpusi juridiskās personas autonomijas principu, kas ir dalībvalstu sabiedrību tiesību pamats. Tas atņemot juridiskajai personai tiesības uz aizstāvību, tiesības uz nevainīguma prezumpciju un tiesības uz sodu individuālas attiecināmības principa ievērošanu.

69. Šajā ziņā es vēlos norādīt, ka, pretēji apelācijas sūdzības iesniedzēja apgalvotajam, ar pašu prezumpciju, pamatojoties uz kuru tas

85 — Skat. 55. punktu.

86 — Skat. 61. punktu.

tika saukts pie atbildības par sava meitasuzņēmuma *Atofina* izdarīto pārkāpumu, nav pārkāpts sabiedrību grupā esošu juridisko personu autonomijas princips, kas atzīts Francijas tiesībās. Tik tiešām, kā redzējām iepriekš, minētās prezumpcijas priekšmets ir mātes sabiedrības noteicošas ietekmes īstenošana attiecībā uz meitasuzņēmuma komercpolitiku, ko dara iespējamu mātes sabiedrības totalitāra vai kvazitotalitāra dalība meitas sabiedrības kapitālā, no kā, ja netiek pierādīts pretējais, secina ietekmes faktisko raksturu. Tātad ne jau pati konkrētā prezumpcija ietekmē juridisko personu autonomijas principu, bet gan — vēl jo vairāk — ideja, ka, ja tāda ietekme tiek konstatēta, domājami vai nē, tad mātes sabiedrība un tās meitas sabiedrība veido ekonomisku vienību, un tātad vienu vienīgu uzņēmumu Līguma konkurences noteikumu piemērošanai. Minētā konstrukcija, kāda jau sen pieņemta Savienības tiesu judikatūrās [87], kā zināms, ir atļāvusi paplašināt uzņēmuma jēdzienu, uz kura pamatojas minētie noteikumi, un attiecināt to arī uz subjektiem, kuri tieši nepiedalās tirgus darbībā, un piespriest tiem naudas sodus, lai gan tie nav personīgi piedalījušies pārkāpuma izdarīšanā. Šādā skatījumā arī minētā konstrukcija nešķiet nesaderīga ar principu, uz kuru atsaucas apelācijas sūdzības iesniedzējs.

70. Pirmkārt, secinājums konkurences noteikumu piemērošanai, atbilstīgi kuram mātes sabiedrība īsteno tāda veida noteicošu ietekmi uz meitas sabiedrības komercpolitiku, ka tās rīcību tirgū nevar uzskatīt par autonomu — vai tāds secinājums būtu vienkārši izdarīts, ņemot vērā starp abām sabiedrībām pastāvošo kapitāla saikni, vai apstiprināts ar īpašiem pierādījumiem -, neapšauba minēto subjektu juridisko autonomiju tiktāl, ciktāl, kā redzējām, tos uzskata par atsevišķām vienībām gan attiecībā uz to tiesību uz aizstāvību īstenošanu (paziņojuma par iebildumiem nosūtīšana, iespēja iesniegt apsvērumus, uzklausīšana, tiesības celt prasību tiesā), gan naudas soda noteikšanai. Šajā sakarā, pretēji apelācijas sūdzības iesniedzēja apgalvotajam, mātes sabiedrības atbildība par meitas sabiedrību rīcību neveido hipotēzi par objektīvu atbildību par kāda cita nodarījumu, bet gan pamatojas uz to, ka pastāv domājama vai pierādīta mātes sabiedrības iejaukšanās meitas sabiedrības komercpolitikas virzienu noteikšanā un ietekme uz tās rīcību tirgū [88]. Otrkārt, arī Francijas tiesībās var atkāpties no grupā esošu juridisko personu autonomijas principa, jo atsevišķās situācijās — piemēram, neskaidrības gadījumos mantojuma lietās, un īpašās nozarēs — it īpaši nodokļu

87 — Skat., piemēram, judikatūru, kas minēta 58. un 59. punktā Tiesas spriedumā lietā *Akzo Nobel* (minēts 59. zemsvītras piezīmē).

88 — Šajā ziņā skat. Tiesas spriedumu lietā *Akzo Nobel* (minēts 59. zemsvītras piezīmē, 77. punkts).

un grāmatvedības tiesībās — ir pieļaujama tā līdzāspastāvēšana idejai par grupu kā ekonomisku vienību [89].

71. Konkrētajā iebildumā *Elf Aquitaine* arī norāda, apgalvojot, ka Komisijai nebija jāiesniedz konkrēti netieši pierādījumi par to, ka [uzņēmumam] *Atofina* tirgū nav autonomijas, Pirmās instances tiesa esot rīkojusies pretrunā pastāvīgajai judikatūrai, kurā prasīta vismaz saikne starp prezumpciju un vienošanās priekšmetu vai attiecīgo tirgu. Šajā ziņā es tikai norādīšu uz to, kas iepriekš 56. punktā jau izklāstīts par Tiesas spriedumu lietā *Akzo Nobel*, un to, kā ir interpretēta agrāka judikatūra.

72. Pamatojoties uz izklāstītajiem apsvērumiem, apelācijas sūdzības piektā pamata otrā daļa, manuprāt, ir jānoraida kā nepamatota.

c) Par trešo daļu

73. Pēc apelācijas sūdzības iesniedzēja uzskatiem, Pirmās instances tiesa esot atzinusi Komisijai rīcības brīvību vainot mātes sabiedrības par meitas sabiedrību izdarītiem pārkāpumiem. Tāda rīcības brīvība kaitējot likumīguma un tiesiskās drošības principiem. Komisijas prakse šajā jomā esot nesaskaņota, un minētā nesaskaņotība izpaužoties it īpaši tajā, ka apelācijas sūdzības iesniedzējs ir saukts pie atbildības par tā meitasuzņēmuma *Atofina* rīcību konkrētajā gadījumā un nevis iepriekšējā procesā saistībā ar pārkāpumu.

74. It īpaši no pārsūdzētā sprieduma 105. punkta izriet, ka Pirmās instances tiesa ir izslēgusi, ka rīcības brīvība, kuru Komisija pieprasa Lēmuma 260. punktā, attiektos uz vienas sabiedrības saukšanu pie atbildības par pārkāpumiem, kurus izdarījusi kāda cita sabiedrība. Atbilstīgi Pirmās instances tiesas apgalvojumam minētajā punktā, pati Komisija tiesas sēdē un savos procesuālajos rakstos esot paskaidrojusi, ka minētā rīcības brīvība attiecoties tikai uz lēmumu piemērot vai nepiemērot sankcijas visām sabiedrībām, kas pieder kādai grupai, — pēc tam, kad ir noskaidrots, ka pastāv nosacījumi katras minētās sabiedrības vainojamībai. Tāpēc šim iebildumam nav faktiska pamata, un tas ir jānoraida.

d) Par ceturto daļu

75. Apelācijas sūdzības piektā pamata ceturtajā daļā apelācijas sūdzības iesniedzējs, visbeidzot, sūdzas, ka esot pārkāpts vienlīdzības

89 — Par minētā principa ierobežojumiem skat. tostarp ģenerāladvokāta Vornera [*Warner*] secinājumus apvienotajās lietās 6/73 un 7/73 *Istituto Chemioterapico Italiano* un *Commercial Solvents*/Komisija, pēc kuriem tika taisīts 1974. gada 6. marta spriedums (*Recueil*, 223. lpp.).

princips. Iebildums ir vērsts pret pārsūdzētā sprieduma 175. punktu, kurā Pirmās instances tiesa esot atzinusi par likumīgu Komisijas atšķirīgo attieksmi pret apelācijas sūdzības iesniedzēju — kura apsūdzībai esot pieticis vien ar kapitāla saikni ar *Atofina* — un pārējām vienošanos noslēgušajām mātes sabiedrībām, it īpaši pret grupas *Akzo Nobel* un *Clariant* mātes sabiedrībām, par kurām atbildētāja iestāde esot iesniegusi turpmākus netiešus pierādījumus par to, ka attiecīgajām meitas sabiedrībām nav autonomijas. Šajā ziņā Komisija norāda, ka minēto sabiedrību gadījumā tās rīcībā bija minētie netiešie pierādījumi un ka tāpēc, lai gan tas pat netika prasīts, tie tika minēti Lēmumā. Esmu vienisprātis ar atbildētāju iestādi un arī uzskatu, ka minētais apstāklis vien neļauj secināt, ka būtu pārkāpts vienlīdzīgas attieksmes princips. Tāpēc arī piektā pamata ceturtā daļa, manuprāt, ir jānoraida.

e) Secinājumi par apelācijas sūdzības piekto pamatu

76. Pamatojoties uz visiem izklāstītajiem apsvērumiem, es uzskatu, ka apelācijas sūdzības piektais pamats ir jānoraida kopumā.

6) Par apelācijas sūdzības sesto pamatu

77. Apelācijas sūdzības sestajā pamatā, kas izvirzīts pakārtoti, apelācijas sūdzības iesniedzējs apgalvo, ka to kļūdu tiesību piemērošanā un Savienības tiesību pārkāpumu dēļ, kas pieļauti pārsūdzētajā spriedumā, naudas sods vismaz jāatceļ vai jāsamazina. Tā kā, pamatojoties uz iepriekšējo analīzi, esmu secinājis, ka apelācijas sūdzības iesniedzēja izvirzīto iebildumu kopums ir nepamatots, es uzskatu, ka minētais pamats, pat neraugoties uz tā visai neskaidro formulējumu, uz ko ir norādījusi Komisija, katrā ziņā jānoraida pēc būtības. Replikas rakstā apelācijas sūdzības iesniedzējs saistībā ar minēto pamatu atsaucas uz to, ka ir pārkāpts arī sodu samērīguma princips. Lai gan rodas šaubas par minētā iebilduma pieņemamību, it īpaši tā novēlotības dēļ [90], es uzskatu, ka minētie elementi, uz ko

90 — Lisabonas līgums, ar kuru apelācijas sūdzības iesniedzējs pamato minēto iebildumu, stājās spēkā, lai arī neilgi, tomēr pirms apelācijas sūdzības iesniegšanas. Turklāt es vēlos norādīt, ka pirmajā instancē apelācijas sūdzības iesniedzējs nav izvirzījis nevienu pamatu vai argumentu, kas būtu saistīts ar iespējamu samērīguma principa pārkāpumu. Kā pareizi uzsvērusi Komisija, Pirmās instances tiesa un Tiesa ir pārbaudījušas minētā principa ievērošanu naudas sodu jomā arī pirms Lisabonas līguma stāšanās spēkā. Tātad šī iebilduma pieņemamība ir apšaubāma arī piektajā pamatā, kas pirmoreiz tiesvedībā izvirzīts apelācijas sūdzībā (skat. neseno 2010. gada 17. jūnija spriedumu lietā C-413/08 P *Lafarge*/Komisija, Krājums, I-5361. lpp., 52. punkts).

atsaucas apelācijas sūdzības iesniedzējs, konkrēti, fakts, ka apelācijas sūdzības iesniedzējs nav piedalījies pārkāpuma izdarīšanā, ka tas par pārkāpumu nav zinājis un ka nav varējis gūt no tā nekādu labumu, jo tieši nedarbojās konkrētajā tirgū, aprobežojas ar vispārīgiem apgalvojumiem — kas atkal ir vērsti galvenokārt uz to, lai apšaubītu to elementu likumību, uz kuriem pamatojas apelācijas sūdzības iesniedzēja vainojamība —, kas neļauj nopietni apstrīdēt Komisijas piespriestā naudas soda samērīgumu.

78. Tiktāl, ciktāl šajā pamatā apelācijas sūdzības iesniedzējs atsaucas uz to, ka Tiesa ir īstenojusi savu jurisdikciju arī pēc būtības, kā minēts LESD 261. pantā, es atgādinu, ka saskaņā ar pastāvīgo judikatūru Tiesai, kad tā sprież par tiesību jautājumiem apelācijas sūdzības ietvaros, taisnīguma apsvērumu dēļ nav ar savu vērtējumu jāaizstāj Pirmās instances tiesas vērtējums, kura, īstenojot savu jurisdikciju arī pēc būtības, pieņem nolēmumu par naudas sodu apmēru, ko piespriest uzņēmumiem, jo tie nav ievērojuši Kopienu tiesības [91]. Apelācijas sūdzības iesniedzēja tomēr nav apstrīdējusi to nosacījumu likumīgumu, kurus Pirmās instances tiesa pārsūdzētajā spriedumā ir izvirzījusi savas jurisdikcijas īstenošanai (vai neīstenošanai) arī [lietas izskatīšanā] pēc būtības [92].

79. Tāpēc, manuprāt, arī apelācijas sūdzības sestais pamats, kas izvirzīts pakārtoti, ir jānoraida kopumā.

B — *Par tiesāšanās izdevumiem*

80. Atbilstoši Reglamenta 69. panta 2. punktam lietas dalībniekam, kuram spriedums ir nelabvēlīgs, piesprież atlīdzināt tiesāšanās izdevumus, ja to ir prasījis lietas dalībnieks, kuram spriedums ir labvēlīgs. Tāpēc es ierosinu noraidīt apelācijas sūdzību un, tā kā Komisija ir prasījusi piespriest apelācijas sūdzības iesniedzējam atlīdzināt tiesāšanās izdevumus, es uzskatu, ka apelācijas sūdzības iesniedzējam jāpiespriež atlīdzināt šīs tiesvedības izdevumus.

91 — Skat. tostarp 1997. gada 17. jūlija spriedumu lietā C-219/95 P *Ferriere Nord*/Komisija (*Recueil*, I-4411. lpp., 31. punkts), 1998. gada 17. decembra spriedumu lietā C-185/95 P *Baustahlgewebe*/Komisija (*Recueil*, I-8417. lpp., 129. punkts) un lietā *Technische Ünie*/Komisija (minēts 45. zemsvītras piezīmē, 210. punkts).

92 — Kā jau minēts iepriekš 52. zemsvītras piezīmē, šajā lietā Pirmās instances tiesa ir uzskatījusi, ka apelācijas sūdzības iesniedzējs nav izvirzījis tādus elementus, kas ļautu tai apšaubīt apelācijas sūdzības iesniedzējam uzliktā naudas soda apmēru, [Pirmās instances tiesai] īstenojot savu jurisdikciju arī izskatīt lietu pēc būtības (pārsūdzētā sprieduma 242. punkts).

III — Secinājumi

81. Pamatojoties uz visiem izklāstītajiem apsvērumiem, es ierosinu Tiesai noraidīt apelācijas sūdzību un piespriest apelācijas sūdzības iesniedzējam atlīdzināt tiesāšanās izdevumus.